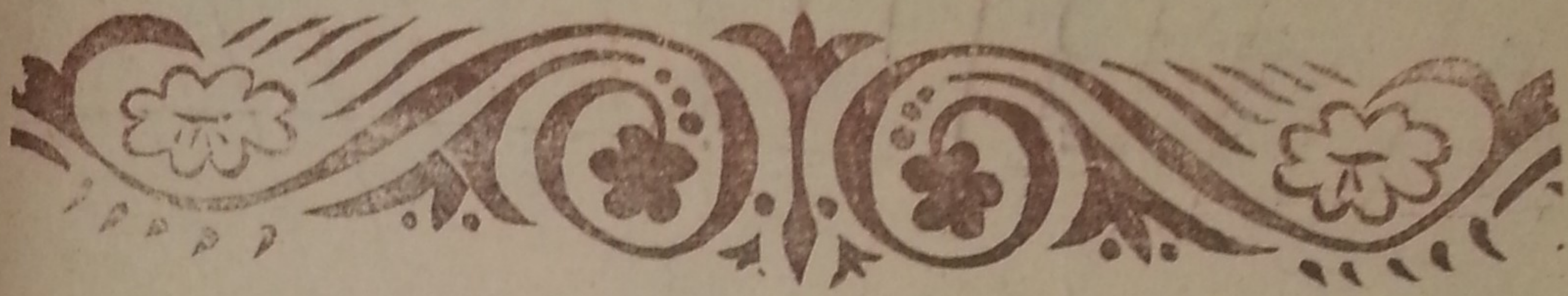

№ 4 (15)

آپرىل

1947

بوساندا :

- 1 - شرقى تور كىستان انقلابچل باشلار تشكىلاتىنىڭ مقصىدى ۋە اونوك اعضالىرىدا بولىدىغان خصوصىيەتلەر ھقىدە (ت . پوراھىمىنىڭ نطقىدىن)
- 2 - خطابىدا سىياسى اھول (« بىگى ۋەقت » ژورنالىدىن)
- 3 - اولكولوك ھكومت رەئىسى مەلۇماتلىرى اھمىدىجان قاسىمى ، پورھان شەھىدى ، باش كاتىب عبدالكريم عىلسى ، ھكومت اعضالىرى رەھىمجان سابىر ھاجى ، مەھمەدايمىن ھىزى ، سىفى الدىن عزىزوف جەنابلىرىگە مەركىزى كومىتېت ھىيئەت اعضالىرىدىن ھىزى .
- 4 - اۋىفۇر خلقىنىڭ آناقلق قەرىماتى ۋە قوشاقچىسى سادىر پالۋان ز . قادىرى ، ا . اھتم .
- 5 - كىنو ۋە اونوك اھمىيىتى مەھمەد باقى كەمال
- 6 - كەمدە قانچە اۋمور بار ب . ت
- 7 - گودوك (ھىكايە) ن . اۋستروۋوسكى
- 8 - شەھەرگە (شەئىر) ت . قەھرى
- 9 - دابىر (شەئىر) كىبىر نىبىلز .
- 10 - قانلق داغ « سەزگور »
- 11 - ياشلق (شەئىر) جىر عىنى
- 12 - مەلنېغم (شەئىر) ، مەھمەد رەھىم

شەرقى تۈركىستان انقلابچىل ياشلار تەشكىلاتىنىڭ مەقسىدى ۋە ئۇنىڭ ئەزالىرىدا بولىدىغان خەسەسەتلىك ھەقىقەت .

(ھەربى كۆمىتەت ئەزالىرى بېغىنىدا توختى ابراھىمنىڭ سۆز
لىغان نەقىدەن نەسەر تەبەيلىدى)

انقلابچىل جەنگۈەر يولداشلار ! مەن بۇ
گۈن شەرقى تۈركىستان انقلابچىل ياشلار
تەشكىلاتىنىڭ مەقسىدى ۋە ئەزالىرىنىڭ ابرادى
سى ھەقىقەتە چۈشۈنچە بەرمە كەچمەن .
ھەممىڭىزگە مەلۇمكى تەشكىلاتىمىز نەظام
ئامبەسىنىڭ 3 مەدەسىدا : « شەرقى تۈر-
كىستان انقلابچىل ياشلار تەشكىلاتى سەياسى
تەشكىلات بولۇپ ، آلدەنقى خەلقچىلىق ھە
مە مەستەل ھەركەت قەلدو » دەيلىگەن . 4-
مەدەسىدا : « شەرقى تۈركىستان انقلابچىل
ياشلار تەشكىلاتى ئوزىنىڭ مەقسەدىنى مەگە آشۇ
روشدا آزادلىق سۈيگۈچى خەلقىمىزنىڭ خەلقچىل
ھەركەتىنى آساس قەلب ، ئەزالىرىنىڭ بىرلىك
كۈچى ۋە قەقى ابرادىسىغا ، دۈنباۋى
خەلقچىلىق طرەقدارلىرىنىڭ ھەمكارلىقىغا تەبەتە
دو » دەيلىگەن . شۇنىڭدەك تەشكىلاتىمىز مە
تەقىل سەياسى تەشكىلات بولۇپ ، او بىتون
شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ خەلقچىل انقلابى
كۈچىگە ، بولۇپمۇ انقلابچىل تەرقى پەروە
ياشلىرىمىزنىڭ قەبەتەس ئىرا دەسى ، اولوغ
آرزوسى ۋە پۈلەندەك بىرلىك كۈچىگە تەبە
ئەب اش ايلەپ بارىدو . شۇنىڭ ئۈچۈن بىز
نىڭ تەشكىلاتىمىز بارلىق خەلقىمىزنىڭ بولۇپمۇ
ياشلىرىمىزنىڭ پارلاق استەقبەلىغا ۋە كەلەنلىك
قۇلايدو ، - دەپ ايتايمىز . تەشكىلاتىمىزنىڭ
يالقونلوق چەنرىغى : « شەرقى تۈركىستان
ياشلىرى انقلابى ھەققە اوبوشوڭلا ، دىگەن
بىر جۈملە سۆز تەشكىلاتىمىزنىڭ انقلابى مە
گىنىتى بولۇپ تۈرۈدو . يەنە نەظام ئامبەنىڭ
3- مەدەسىدا « شەرقى تۈركىستان انقلاب
چىل ياشلار تەشكىلاتى شەرقى تۈر- كىستان
تۈپەنرىغىدا ياشىغۇچى مەمۇى ياشلارنى او

پەشتۈرۈپ ، اولارنى ئزچىل خەلقچىل رۈھ
دا تەربەلەپ ، شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ
پارلاق استەقبالى ئۈچۈن ۋە تەرقىياتى ئۈچۈن
ايلغار مەلى آساسدا كۈرەش ايلەپ بېرىش
نى نەشان قەلدو » دەپ يېزىلغان . پەنار
قى مەدەسىلاردا يېزىلغان جۈملىلەر دىنلەتەش
كەلەنلىكىمىزنىڭ مەقسىدى قەنچىلىك بىۈك ايكەن .
مەلىكى يارقەن كۈرۈنۈپ تۈرۈدو . دىمەك
تەشكىلاتىمىز ئوزىنىڭ بىۈك نەشەسى بىلەن ،
دۈنباۋىكى تەرقى پەروە ، خەلقچىل انقلابى
ياشلار تەشكىلاتىرى قەتەردا تۈرىدو .

بىزنىڭ انقلابچىل ياشلار تەشكىلاتىمىز
1945 - يلى 15 - نوبەردا بارلىق ياش -
مەزگىلنىڭ طلبى ۋە مەلى آزادلىق انقلابىمىز
نىڭ اھتەباجىغا آساسلەنپ قەتەردىن قۈرۈل-
دى . بىز انقلابچىل ياشلار تەشكىلاتىنى ياش
مەزگىل ئامبى ، ۋەتەنمىزدەكى انقلابى ۋەھەد
يەتنىڭ اھتەباجىغا آساسلەنپ قۈرغەنمىز او -
چۈن ، تەشكىلاتىمىز بارلىق خەلقىمىزنىڭ ھەمەپ
يەسەغا ايكە بولۇپ ، ياشلىرىمىزنىڭ انقلابى
مەكەبىغا آيلاندى .

تەشكىلاتىمىز مەلى آزادلىق انقلابىدىن بۇ
رۈن گۈمەندەك عەكس ھەركەتچىلەرنىڭ زە
ھەرىكە مەكۈرەسى آستەدا سەقىلەپ تار -
قان ھەلدا بولسەمۇ ، مەقسىدى اولوغ بول-
غان ئۈچۈن ، ھەر قەندە قەتەق اۈرۈش ،
چەپشەلار تەشكىلاتىمىزنىڭ بۇ كۈنلەرگە تەب
كەلپەشەنى تۈسەلەيدى .

تارىخدا ئوز مەقسەدىگە يەش ئۈچۈن
كۈرەش ايلەپ بارغان تەشكىلاتلارنىڭ مەقسەد
كە يەنەلەمەى پوقۇلۇپ كەتكەنلىرى نۇرغۇن
بولغان . چۈنكى او دەۋردەكى خەلق خەمەپ

مزنك ترقىياتىنى مقصد قايدىغان ۋە مىلى
ظلومنى يالتىزى بلەن قوموروب نائىلاش
اۋچوك كورەش ابلېب بارىدىغان تشكىلات
لات .

2 - بر پارقىبە ۋە تشكىلاتلار باركى
اولار مىلى ' سىياسى ظلوم تونىدىلرى ،
تېدا دېھىل ھاكىمىيەت تۈزۈمىنى ساقلاپ قېلىش
اۋچون ھەركەتلىنىدۇ . پەنە بونوگىدىن بر
خېلىنى آجىرىتىش مەكەن ' او بولسىمۇ ،
لىقى ھەكس ھەركەتچىلەر گروھى . بو انسا
نېت ۋە مرنېت اۋچون ك يامان افلاس ۋە
زىيانداش بولوب ھىساپلىنىدۇ . بو گروھ
خلقى ئەر كىنلىگى ، وجدان ، ھەققا نېتىنى
آباق آسنى قلىپ ، دۇنيادا كۈچلۈك كىش
لەرنى قوللوقدا تۈتۈشنى مقصد
قلىدۇ .

يەنە شۈنەرسىنى چۈشۈنۈش كىرى كىلىگى
دا بو خىلدىكى رېئاكسىيەتونلارنى گروھى
ھەمىيەت ترقىياتىغا دەھشەتلىك ۋە فاجىھەلىك
تاۋىر قىلىدۇ او وقتلاندۇر . اونوگىدىن
قورقۇش ، ھودوقۇش ، ياكى تەسلىم بو .
لۈب كېتىش كۈرەشچان صفت ئەمەس .
دور .

مزنك تشكىلاتلار قىتېب قالغان اجتماعى مە
داندا امەس كورەش ۋە ھەقىقىي رواجلىنىش
مېدانىدا تۈرىدۇ .

بىز اوتەوشدە گومىنداك ۋە مستېدۇر .
زومنىك ظلمى آستېدا قىلىپ ، مەنەزنىك
ۋە مەزنىك بوقولۇش خۇفېگە اوچرىدۇق .
شو سېبىدىن مىلى آزادلىق انقلاب قىلۇق ،
مىلى آزادلىق انقلابىمىز غاچە بلەن قەملىنىپ
سىياسى كۈرەشكە اوتۇدۇق . بىز 11 مەدە
لىق پۈتۈمدىكى ھوقۇقىمىزنى ھەلگە آشۇ -
رۇش اۋچون سىياسى كۈرەش قىلىشقا مەجبۇر
مېز .

شى ۋە ماددى ترقىياتى . سىياسەت مەلۇم دە -
رەھەدە بوشلۇق عاددى ، طبىھى ھەربىكى
پۈر - نەك ، اېگە بولغان . بەزىلەرى مقصد
جەتدىن بوقارقى قاتلام منھەننى انھاسور
گەنلىگى اۋچون كەك خلقى عامەپىنىك
ھەمەپىسىغا اېگە بولالمى ھەلك بولغان .
ھەقىقىي خەلقچىل تشكىلاتلار قانداق خا .

صېت ۋە اولوغلۇق بولۇش كېرەك ؟
شو نەرسە بولۇش كېرەك كى ؟
اونوك ھەقىقىي انقلابى نېدىنالى بولۇش كى
رەك ، پۈلانەك انتظامى ۋە مەنھەم تش
كىلى بولۇش كېرەك ، اطرافىدىكى خا
مەسەلەنىك ارنەوشەپكى انقلابى ارنۇر
غا وارلىق قىلىش كېرەك ، سەسز آ -
لىق اعتقادچىلرغا يەنى ائەزالىغا اېگە
بولۇش كېرەك ، قاينەس ابرادە ۋە بىگەمەس
ئاكتىكىسى بولۇش كېرەك ، ھەمەپىنى آفا
سېلەپىدىغان قابىل پېرىنسىپى ۋە اوزدۇش
مېنىنى آبرىب ابلېب ، رەھىمەسز كۈرۈ -
شېدىغان بىرلىك كۈچى بولۇش كېرەك ،
ھە قانداق تشكىلاتنىك شان - نەرسە ۋە ھەم
لېك جەنى شۇدور .

دۇنيەنىك اجتماعى ترقىياتى باسقۇچى
شۈنەمۇ مېدانغا كەلتۈردىكى انسانىت عالمى
مېنى كاتتا اېككى لاگىرغا بولدى . بىرسى
اېزىلگۈچى تۈۋەندىكى قاتلام خلقى عامەپى -
سى اېكىنچىسى نەزگۈچى بوقۇرى قاتلام
آزچىلىق گروھى ، نەتىجىدە جەنۇبىلېك تە
پىدىكى رېئاكسىيەتون پارقىبە ھەروھ فاشىست
پارقىبەلرېمۇ مېدانغا كەلدى . اونوگىغا قار
شى اېزىلگۈچى ملنلر ، مىلى آزادلىق ۋە
خلقى بختىنى آفا - سۈرۈش خراكتىرىدۇر -
كى ئەللەرنىك انقلابى پارتىيەلى مېدانغا
كەلدى .

مزنك تشكىلاتىمىز بولسا ، دەرىجىلىك
چەرخىنى آرقىغا قارنقۇچى ۋە مىلى ظلوم -
نى راۋا كۈرگۈچى تشكىلات امەس ، ۋە مەنەز
مېز .

نەرسىگە توغرا چۈشۈنۈش ۋە توغرا فېكر بېرىش اوچۇن فېكر گە باي بولۇش لازىم .
 اونۇك اوچۇن ، اجتماعى فېن ۋە علمى منا ظېرە فەننىك قانۇنلارېنى اوگونۇش كېرەك .

5 . كورەشچان روحلوق ھەم ترقىيات چىل بولۇش منا بو خصوصىت ھەر برانقلاب چىل باشلاردا بولۇش كېرەك . ھەر اشنى باشلىغاندا شۇنى آخرقى چە نكچە داوام قلدوروش ، شو جرباندا اوچرايدىغان ھەر قانداق قىيىنچىلىقلارغا بېرىلمە سەلبك كېرەك .

6 . قزغىن حېسلىق بولۇش قزغىن حېسلىق بولغاندىلا ، زور اشلارنى وجودقا چقىرىش مەكېن « قزغىن ھەۋەس بولغاندىلا مەقصدكە بىش مەكېن » دېگەن سوز بار . قانسى جەمئىيەتدە بولمىسون خالققە كور سو تىرپ ، نامى چققان داڭلىق آدمەلەرنىك ھەمەسېدە قزغىن حېس بولغان . قزغىن حېسلىق آدمە ھەر قانداق فۇجىئەنى آڭلىسادەر حال غضبلىنىدۇ . كوزنى يېڭىلاش ، يېڭى نى ايجاد فلىش اوچون ھەر دائىم اومنولىدۇ . قزغىن حېس بولمىسا اطرافىمىز دېكەلەر بوزنىك قولدىن ھېچ شى كەلمەيدۇ ، دەپ ائەنمەيدۇ . آدمەنىك اربىلىغان اشى ، قزغىن حېس بلەن اشلىنمىسە ، ھېچ ناچن اوتوققائىر شەيدۇ . قىزغىن حېس بلەن تەك توختىغان مەيدىلىك سالماغلىق بولۇش كېرەك .

7 . يەنە مستەھكەم پوزىتسىيەلىك (توروغلىق) بولۇش كېرەك . ھەر اشنى قاندا ائىراپ ، اطرافدىكىلەرنىمۇ ھو دوقنوروب قالايمىقان احوالغا سېلىش بارىمايدۇ . او وقتدا نەتىجەلىك بولغوسى ئىشنىك نەتىجەسزلىككە آيلىنىپ كېتىشى طبيعىدور .

كېرەك . چونكى روھى پەس ۋە شەخسىيەت پەرس ياش انقلابى روحقا ايگە بولالايدۇ . ساغلام بدەن بولغاندىلا يوقورى تالانت ۋە غايەۋى ھەۋەسى بولىدۇ . مئالا : ئەفبۇنكەش ، نەشەكەش بر آدمەنىك آلدېغا بېرىپ ، جەمئىيەتكە خىزمەت قىلىپ ، دېسەك اورنگغا خوش بانمايدۇ . ساغلام بدەن بولغان آدمە يوقورى تالانت ۋە انقلابى روھىنى پەيدا قىلالايدۇ . شونىڭدەك تاشقى اوبىدىكتىۋنى نەرسىگە تولۇق بەا بېرىش اوچون فېكر گە باي بولۇشى كېرەك . اونۇك اوچون ھەم ساغلام بدەن بولۇش لازىم .

3 . انقلابچىل ياشلار تورموشقا توغرى كوز قاراش ۋە ئەمگەك سوبىدىغان بولۇشى لازىم . بو صفت ياشلارنى آلغا ترقى قى قىلىش ۋە اشنى ئەك آخرقى چەككە يەتكوزۈشكە زور اوروننى ئوتىدۇ . ئەمگەك سوبىدىغان ياش ھەر واقىت اوسودۇ . او ، تالانت ايگېسى بولوب چقىدۇ . بەعضى ياشلارمېنىك تالانتىم شونچىلىك ، مەك تىرىش ساممۇ يەنە شو دەپ ، اوزىنى تاشلاۋىتىدۇ . بو كورەشچانلىق روھ امەس . دنيا ۋى پىسخولوگلارنىك اسبانائىشىچە حەقىقتا آدمەلەرنىك تالانتى اوخشاش بولمايدۇ . بەعضىلەرنىك يوقورى ۋە بەعضىلەرنىك تروھن بولىدۇ . لەكېن ھەر قانداق آدمە بالىسىدا تالانت بار . تالانت ، ئەمگەككە ، اوگونۇشكە اوسوب ، تىجربىدە سامرىيدۇ . بو شەكسىز حەقىقتور . بىز تىرىشىپ اوگونۇپ ، ئەمەلىتكە فعال قاتناشساق ، طبيعىكى تالانتىمىز اوسودۇ ، مستەھكەملىنىدۇ .

4 . تولۇق باي فېكر ايك بولۇش . فېكرى عاجىز ، زەئىف كىشىلەر ھەر نەرسەنىك ماھىيەتىگە تولۇق چۈشۈنەلمەيدۇ . ھەر

مثلاً: جەمئىيەتتە بىر خادىمىشە توغولسا ، اوتۇنغا
 آلايراپلا كىرىشەن توپلوك ، كامىل چارى
 لارنى بەلگولەپ ، آندىن كىيىن كىرىش
 لازم . مستحكەم پوزىتسىيەلىك بولۇش او
 چون توختىغان مەيدانلىك صەنت بولۇش
 لازم .
 8 . صافى گوڭراوك ، ملايم اخلاق
 لىق بولۇش ، تەكەببىر بولماسلىق ، توغ
 رى ئىنقىدىنى قىبول قىلىش كىرەك . بىرەش
 نى خىطا قىلىپ قويسا ، شو خىطالغىنى آڭلات
 قاندا وە سەزگەندە دەروو تۈزەپ اىلىش
 كىرەك .
 9 . صادق بولۇش - كۈز بويوماچىلىق
 تەخسەچىلىق ، يالغانچىلىق ، تىكەر ، كو
 رەلمەس ، اوزەم بىلەر ، حقوقدىن فايدىلى
 نب ، شەخسى منفعەت اوچون اومتو لوشكە
 اوخشىغان زىيانداش كىسەللەرنى يوقوتۇپ ،
 وطنگە ، مىلىكە ، وظيفەگە صادق بولۇش
 كىرەك .

10 . چاققان وە تولۇقچان بولۇش - ھەر
 اشنى چاققانلىق بىلەن اشلىش كىرەك . تو
 لا كىشىلەردە بو ايىكى خىصوصىيەت بىرلەشەل
 مەيدو . بەشى كىشىلەر اشنى چاپسان قلىد
 دو . تولۇق قىلمايدو . وە بەشى كىشىلەر
 تولۇقچان بولۇپ ، اشنى آستا قلىدو . شون
 داق قلىپ وقتىنى اوتكوزۇپتيدو . دىگەن
 نەتىجە پوختا ، وقتىدا چىقمايدو . شونىڭ او
 چون انقلاپچىل ياشلار دا منا بو ايىكى خىص
 صىيەت بىرلەر بولۇش لازم . ھەر اشدا چاق
 قان بولۇشلا وە تولۇق پوتوروڭلار .
 بىرلەر تىشكىلاتىمىزنى صەمىمى قىلىمىز ،
 چىن دىلەمىز وە صادق نىيەتمىز بىلەن ھىمايە
 قلىپ ، دوس كىم ، دوشمەن كىم ، اوت
 كور قاراب ، محكەم انقلاپى صەكە اوبو
 شوب ، بىرايك ، دوستلۇقنى آلغا سوروب
 كەلگۈسىدىكى پارلاق استىقبالىمىز اوچون فط
 ھى چىلىشايلى .

خطايدا سىيانىنى احوال

حقيقتىدە وە خطاى خلقىنىڭ تەقدىرى
 نھائىتى ايجىنشاقدور . موندىن اون يىل بو -
 رون 1936 - يىلى 100 نفر نىمىس حربى
 كىگەشچىلىرى وە ئىنستروكتورلىرى گومىن
 دىڭ آرمىيەسىنى اوگەتتى وە خطاى كا -
 مونىست پارتىيەسىنىڭ يولباشچىلىغىدا بول -
 غان خلىق آزادلىق كوچلىرىگە قارشىلىق قىل
 غان گومىنداڭ آرمىيەسىگە اولار رەبەرلىك
 قىلغان ايدى . 1946 - يىلى بولسا ، يۈز
 امەس ، مگلىغان آمىرىكا سىياسى ، اقتصاى
 پولىتسىيە وە حربى كىگەشچىلىرى وە ئىن -
 تروكتورلىرى گومىنداڭ آرمىيەسىگە تەلىم -
 تىرىيە بىرىپ ، بو آرمىيەنىڭ خلىقچىل خلىق
 آرمىيەسىگە قارشى يۈرگۈزگەن ھجوملىرى

غا رەبەرلىك قىلماقتا . بو اش . ق . ش
 نىڭ ئەشەددى دوشمىنى بولغان ياپون مىلى
 تارىزىمىغا قارشى خطاى كەڭ قانلاملىرى
 نىڭ 8 يىللىق باتورلارچە كورهش اىلىپ بار
 غاندىن كىيىنكى بىر وقتدا يۈرگۈزۈپ اول
 تۇرىدو .
 ايىكى يارىم يىلنىڭ آلدىدا ، 1944 -
 يىلنىڭ بىرىنچى ئىيولدا آمىرىكانىڭ « نىو -
 يورك تايمىس » گىزىتى « خطاى كامو
 نىست آرمىيەسى » ياپونلارغا قارشى او -
 روشدا نھائىتى اھمىيەتلىك انتىفاچىدور دەپ
 يازغان ايدى . خطايدىكى قوراللىق خەلق
 كوچىگە گىزىراى استىلوئىل ، ئەلچى گا
 اوس وە باشقا . ق . ش . نىڭ خطايدى -
 كى وە كىللىرى ھەم شونداق بولۇپ بەرگەن

ايدى . شو واقتىنىڭ اوزىدە آميرىكانىڭ بارلىق مطبوعات اورونلىرى دېگىدەك كۈچلەنگەن ماقالىلىرىدا گومىنداڭ تەرتىبىنى ئالايىق دەپ خىراكتىرلىغان ايدى . گىزىتلەر گومىنداڭنىڭ ھاكىمىيىتى اورونلىرى آميرىكاندىن ئالغان قوراللارنى ياپونىيەگە قارشى يۈرگۈزۈلگەن اوروشقا باشلىتىش اورنىغا بوقوراللىرىنى اېچكى اوروشلاردا فېدېراتسىيەنىڭ چۈن توپلىماقرا . دېگەن نەشۈپىشلەر قىلغان ايدى . 1944 - يىلىنىڭ بىرىنچى نوپابىرىدا « نيوروك تايمس » گىزىتى آميرىكانا طرفىدىن بېرىلگەن ياردەملەر توختۇتۇلىدۇ دېگەن قورقۇتۇشى ارقىسىدا چۈنچىندىكى تېر دائىرىلەر ، ياپونىيەگە قارشى اوروشدا اوزىنىڭ ھەمكارلىقىنى قىزىش اېلىپ بېرىشقا راضى بولغانلىقىنى تەسۋىق قىلدى .

ھازىرقى كۈندە گومىنداڭنىڭ اوڭچىل طرفدارلىرى خەلق كۈچلىرىگە قارشى كۈرەشكە آميرىكانىڭ يوللىرىنى ھەر طرفلىق مە بېرىلگەن ياردەملەردىن فېدېراتسىيەدا امدى ، ياپون باقۇچىلىرىغا قارشى يۈرگۈزۈلگەن كۈرەشكە اوروشنىڭ بىتون اېغىرلىقىنى اوز زەمىنىدە كۈتەرگەن خەلق ارمىيسى ۋە خەلقچىل دائىرىلەرنى االساق ، اولارنىڭ نامىغا بىر قاتار آميرىكانا مطبوعات اورونلىرى تورلوك اوبانسلارچە سوزلەرنى سوزلىمەكە . مىثلا : « خەلقچىللىرى اوز اشىنى قىلىپ بولدى . امدى اولار كەتسىمۇ بولودۇ ! » دېمەكە . اوز وقتىدا دېڭىز ارقىسىدىكى بېيوك جەھەزىتىگە شۈنچىلىك اومىدلەرنى باغلىغان خەلقچىللىرىنىڭ ۋە كىللىرى كۈچلەنگەن يېغىنلاردا اېچىشنىڭ بىلەن « مىنا آميرىكانىڭ تەشەككۈرى ! » دېمەكە .

خەلقچىل پارتىيەلەر بىلەن بولغان بارلىق كىلىشىملەرنى ، اوستىگە ئالغان ۋەزىپىلەرنى ۋە ئىشلىرىنىڭ قەسەملەرنى بوزۇپ ، گومىنداڭ

نىڭ اوڭچىل دائىرىلىرى 1916 - يىلى يازدا 2 مىليوندىن ارتۇق منىظمىسىنى ، 2 مىليونچە « تەنچىلىق ساقلاش قوشۇنلىرىنىڭ سولداڭلىرىنى » ۋە بورونقى قورچاق باپون عسكەرلىرىنى خەلقچىلىق كۈچىگە قارشى ئىشلىدى . ئىپپولدىن اۋكتەبرگىچە بولغان 4 اېنىڭ اېچىدە 120 ولايت مەركىزلىرىنى ۋە باشقا شەھەرلىرىنى اشغال قىلدى . بولارنىڭ اېچىدە كالىگان ، آندون ، چىندى ، چىڭخەي ۋە باشقا شەھەرلەرگە اوخشىغان اھمىيەتلىك شەھەرلەر ھەم بار . اولىغان تەنچ شەھەرلەر بومباردىمان قىلدى ، كۈچلەنگەن يېزا لار ۋە يران بولۇپ ، تەنچ اھالىنىڭ اۋى . مەكتەپلىرى خانە ۋە يەر ئۆزگەرتىش اوچرىدى .

گومىنداڭ گىزىتلىرى ، آميرىكانىڭ شانخەيىدىكى اجتماعىيەتنى روزىنىڭ ئىچىدە قىلىشىچە ، آميرىكانىڭ قوراللىق ياردىمى بىلەن خەلق عسكەرلىرىنى ايتى ايدا تارمار قىلىمۇ دەپ ماختانغان . ايتى اۋى اۋى ، لەيكىن ، خەلق قوشۇنلىرى تار - مار بولۇش بىر ياقدا تورسون ، بىلكى ھازىر قاچانقىدىن ھەم كۈچلۈك بولدى . كا مۇنىست پارتىيەسىنىڭ ابرۋى بورونقىدىن ھەم ارنوغراق اۋسدى . مىلتارىستلارنىڭ قوراللىق كۈچلىرىگە قارشى سان ۋە كۈچ جەھەتدىن اۋسكەن 8 نچى ۋە 4 نچى انقلابى خەلق ارمىيسى ، بىرلەشكەن خەلقچىل ارمىيە . خەلق پارتىيەلىرى ۋە بىر قاتار اولكىلەردە قوزغىلغان دېھقانلار قولىغا قورال ئالغان ھالدا كۈرەش اېلىپ بارماقتا . بوقوراللىق كۈچلەرنىڭ غومىنى سانى 3 مىليونغا يېتىپ ، خەلقنىڭ قىزغىن جەھەتلىشىشىگە اېگەدۇر . خەلق قوشۇنلىرى قوماندانلىقىنىڭ ۋە كىللىرى بەرگەن مەلۇماتلارغا قارىغاندا ، گومىنداڭنىڭ بەش اېلىق (ئىپپول - نوپا) بىر) ھجومىدا گومىنداڭنىڭ منىظمىسىنى ارمىيەسى تەسىر چۈشكەن ، اولگەن ، يارپىدار

سا
ۋە اوزلىرى
350 مە
حتى
خەلقچىللىرى
رىلار بىر
اومىدىنى
كۈچلەر
توشنى
لىرى بىلەن
بولسا
اېچىلغان
چاقىرغان
چىل
مەكتەپ
روش
صرى
شەندى
داڭ
قىلغان
دى
15 ۋە
لار
مىدان
جايلار
دى
آرمىيە
نىڭ
دى
قانۇن
مىلىتە
يونى
كام
جايلار
چول
قور
مۇ

ۋە اوزلارى نەلب قىچىپ چىققانلار بولوپ ، 350 مىڭ كىشى بولغان .

حتى 1946 - يىلى كوز بىلەن خىتاي خەلقچىللىرى اچكى جانجاللارنى سىياسى چا رىلار يەنى كىلىش يولى بىلەن حل قىلىش اومىدىنى رەد قىلىشنى خالىمىدى . خەلقچىل كوچلەرنىڭ باشقارمىسى قارشى ھجومغا او توشنى توختوتوب ، فقط مەدافىئە اوروش - لىرى بىلەن چەكلەنگەنلىكىنىڭ سەببى ھەم شو بولسا كىرەك . گومىنداڭ 15 - نويابىر دا ايجلىغان بىر پارتىيەلىك « خاق يىغىنى » چاقىرىغاندىن كىيىن احوال اوز گەردى . خەلقچىل مەتبۇعاتنىڭ بىلدۈرىشى بويىچە بو ھە ىكتە گومىنداڭ پارتىيەسىدىكى قولغا « او روش » بايرىغىنى كۆتەرگەن مەتبۇعاتنىڭ ىرلەرنىڭ اوستونلوك اغانلىقىغا خاق او - شەندى نويابىر ايدا خەلق قوشونلىرى گومىنداڭ ارمىيەسى قانچىلىك شەرنى اشغال قىلغان بولسا ، شونچىلىك شەرنى اشغال قىلدى . مەسىلەن : نويابىر دە (خەلقچىل قوشونلار 15 ۋە گومىنداڭ ارمىيەسى 17 شەر) او - لار شەنسىنىڭ غەربى قىسمىدىكى خىلى چوڭ مەيداننى ، بەيپىن رايونىدىكى ۋە باشقا جايلاردىكى بىر قاتار جايلارنى قايتوروب آلدى . نىسپەن نىسوزنىڭ شەمالى قىسمىدا 4 - ارمىيەنىڭ بىرلەشكەن كوچلىرى دىكابر ايدىنىڭ كىيىنكى يېرىمىدا زور غالىبىت قازاندى .

نانكىندىكى « مىلى يىغىن » اساسى قانۇن لايىھەسىنى تەكشۈرگەن بىر ۋاقىتتا مەلىئەرىستلار شەنسى ، گەنسۇ ، نىڭشىا - يونلارنىڭ چىڭگارا مەركىزى بولغان ۋە خىتاي كامۇنىست پارتىيەسىنىڭ رەبىرى اورونلرى جايلاشقان بەنئەن شەرىگە ھجوم قىلىش او چون كىشىلەر توپلىمىدا ايدى . گومىنداڭ قوشونلىرى بەنئەن شەرىگە ھجوم قىلىش او چون ھو اورونوب باققان .

بىتون دولت بويىچە پولىتسىيە ھومى قانۇنغا ايلش اشلىرىنى يورگوزمەكە . او يىلەرگە كىرىپ ، « باشقا فكر » دىكىلەر نى ايزدىمەكە . اونوك مەخفى جاسوسلرى خەلقچىل ئەربابلارغا قارشى قىرغىچىلىق ھە كىلرى يورگوزمەكە . جىزالاش اىكىسىپ مەتسىيەلرى قوللوق تەرتىپىنى يوقوتوشنى طلب قىلغان دىھقانلارنى انماقدا . كۋانتوندا « كامۇنىستلارنىڭ كوز قارشىنى ياق - لاشدا » شەھەرلەنگەن 3000 كىشى قانۇنغا ايلىنغان . خىتاي مەھنەت آسسىو تىپىدا تىپە (بىرلەشمە) سىنىڭ بارلىق باشلىقلىرى بو پولىتسىيە قىرغىچىلىغىدىن قوتولوش او چون چەت ئەللەرگە كىتىشكە مەجبۇر بولغان . مەتسىيەلەرنىڭ بىر مەخفى جاسوس ھونقونغاندا بىرلەشمەنىڭ مەنەسى جوسۇھ فانى قوغلاب يىتىپ قاتتىق بارىدار قىلغان . اوز ھوقۇقلىرىنى ھىمايە قىلىپ ، نەمەش قىلغان شانخەيدىكى سودىگەرلەرگە قارشى پولىتسىيە آفتومات ۋە پىلىمەنتلارنى اشلەتكەن . خىتايدىكى اون مەڭلىغان دىھقان ۋە كەمبەغەللەر بو يلقى قىشدا اچلىقدىن اولوشكە دوچار بولماقدا .

بعضى بىر جايلاردا آدم يىيش اشلىرى ھەم كورولگەن . بىر قاتار رايونلاردىكى خەلقلەر يوز مەڭلاب ازلارنىڭ مەكانلرىنى تاشلاب ، باشقا جايلارغا كىتىشكە مەجبۇر بولغان .

بىتون دونيا خەلقچىل جەمەتلەرنىڭ بو ھىجىملىرىگە قاراب قوشما شتاتلارنىڭ خىتايدىن گوزواتقان سىياسىتىگە بەرگەن بەھاسى ھىچە مەنەربىك اش مەھسۇر ھقىقتىنى اغاندا ھەم بو خىتاينىڭ تەقدىرىنى حل قىلغىدەك رولنى اوينايدۇ . چونكى دىكلار تىپەلەر بويىچە مەھس ، بىلكى دونيا جەمەتچىلىكى آ . ق . ش . نىڭ سىياسىتىنى خىتايدىكى آمېرىكا ۋە كىللىرىنىڭ قىلغان اشلىرىغا قاراب ھكوم قىلىدۇ . بو اشلار مەنەبلەر تور كومىتەگە ھە

طرفلىمە اقتصادى ، حربى جەنلرىدىن باردەم قىلىش دىن عبارت دور . بوشلار حقىدە آمېرىكا قوشونلار بىنك خىط ايدىن چقرلىشىنى ، مستبىر كوچلەرگە باردەم بىر شىنى وە اولارنى حىمەيە قىلىشنى توختوتوشنى طلب قىلغان خىطاي اجتماعى تشكىلاتلارنى نىك مگلىغان قرارلرى نھايىتى روشەن سوز لەيدو .

بىنە بوقورۇدىكى اشلار حقىدە 1946 . يىلنىڭ دىكابىر آيىدا كورونھرايىك آمېرىكا ئەر بابلرى چقارغان وە سىناتور خىلقچىل مېررى ، جەھورىتچى فلاندىرس ، لانتېمور ، رىئاداللىس وە باشقىلار طرفىدىن امضالانغان مراحىبەت ھەم روشەن سوزلەيدو . بۇ مراحىبەتدە : « قوشما شتاتلار آمېرىكا نىڭ خىلقچىل فكىرىنى خىطايدىكى اچكى اوروشدا فىظ بىر طرفكىلا باردەم قىلىش بىلەن عملەگە آشو روشقا قو وەت بىرەلەيدو » دىيىلىدو .

موندىن باشقا چەت ئەل مطبوعاتلرى ھەم بو اشنىڭ توغرى امەس ايگە نەلېغىنى كورسوتىدو . حقىقتە ھەم آمېرىكا دائىرىلەرنىڭ خىطايدىكى سياستىنى كوزدىن كەچورگەندە ، بو دائىرىلەر خىطايدىكى اچكى كى اوروشنى كوچەيتشكە وە اوزا قىلسا زوشقا اومتولىدو ، خىطايىنى كوچىسىز لەندو روب ، اقتصادى ، سياسى ترقىيا تىنى بو غوب ، خالىسىز لانغان مەلىكىتى اوزىگە بون سوندور ماچى بولىدو .

آمېرىكانىڭ رەسمى دىگىلار اتسىبە لرى قوشما شتاتلارنىڭ خىطايدىكى سياسى وە كىلە لرىنىڭ ھىركى بورون وە حاضر قى كوندە يانخىلىق مقصدىنى كوزلەيدو دەپ كورسوتوشنى داوام قىلماقتا ، اولار خىطايدىكى دوشمەنلەشكەن ايكىكى طرفنىڭ اونتورسىدا واسىدەلچى بولۇپ اش ابلب بارماقتا وە گو

مېنداشنىڭ مستبىد لاگىرىغا مالىيە وە اقنصا دى جەتدىن باردەم قىلىشى انسا نىيەتچىلىكى مقصدىنى كوزلەيدو دىمە كە . آمېرىكا قوشونلار بىنك خىطايىدا توروشى بولسا ، ياپوزلارنى چقرشقا باردەم قىلىش اوچون بارلىققا كەلگەن ايدى دەپ كورسەتمە كە . آمما ، آمېرىكا دىكى وە خىطايىنىڭ اوزىدىكى شونىڭ بىلەن بىللە باشقا مەلىكىتلەردىكى جەمئىيەتلىك فكىرى آمېرىكانىڭ خىطايىدىكى ھىركىنى خىطاي خىلقچىلار يگە قارشى ، بورگوزولگەن قوراللىق آرىلىشىش دەپ بەر مە كە .

خىطايدىكى اينترۇبىنسىيە (قوراللىق آرىلىشىش) نى عىبىسز قىلىپ كورسوتوشكە ترشفا ن كىيىنكى وقتلاردىكى اوچوق ھىركىلەرنى بەلگىلەپ اوتوش لازم تىپىلىدو . « نىويورك گىرالدى تىرىپون » وە بىر قانچە آمېرىكا مطبوعات اورونلرى بواينترۇبىنسىيە نى آفلاپ ، اگىر دە اونداق بولمىسا ، « كا مونسىتلار بىتون خىطايىنى ايگەلەپ كىتىشى اھتمال » وە بو اشنىڭ « بىتون دولت اوستىدە بىر روس تە فتىشىنى اورنوتىشى » مەكىن دەيدو .

بو بولسا بوروندىن بىرى آدەمنى زىرەكتورۇپ كەلگەن تونوش بىر نەشادور ! اوز وقتىدا « قىزىل خوق » حقىدىكى بونام شانى تو كىو ملىقار بىستلرى تىت ب ، اولار اوزىمەزنى وە بىتون دونىيانى كامونىزىم آفە تىدىن ساقلاش اوچون بىر خىطايىنى بىسبب ايلشقا ھەم او يەردە قورچاق ھىكومەت تونوشكە « مچبورمز » دەپ ئىشەلدوروشكە ترىشقان ايدى .

حقىقتە ھەم خىطايىدىكى بعضى براولار سوويتلەر اتفاقيغا قارشى اغوا بورگوزوش دىن فايدىلانماچى بولغانلىغىنى ، كىيىنكى

وقتا « چا
اوخشاش
طرفىدىن
دە بورگ
بىلەن تصد
يەك جىن
لىگەن س
گوزولگە
دىقلەيدو
ملىتارىس
لار سوو
گىمە يە
خا
وہ خىطاي
وال خىط
تىگە قو
بىت
خىلقچىل
مى بو
قى وە
سبىرى
غا قارشى
لمى بو
زىدە
دىكى
بىرش
رھبەر
اولكىلە
لىغان
رەش
لر آر
ماقتا
لمى

اولكولوگ حكومت ره ئىيس معاوينلرى احمد جان قاسىمى
 بورهان شهيدي باش كاتيب عبدالكرم عباسف حكومت
 اعضالىرى رحيم جان صابر حاجى ، محمد ايمىن
 حضرت صيف الدين عزيزوف جنابلىرىغا !

ايچرا قلنمايو اتقانلىغى توغور لوق خلقىمىز
 اوزاقدىن بىرى قاخساب كىلىو اتقان بولسىد
 مو ، سايلام حر كىلىرى واقتىدا پوتومنىڭ
 خطاى مستىبىد عملدارلىرى وه اولارنىڭ حما
 يەسىدىكى خەلق دوشمەنلىرىنىڭ قارشىلىغى
 بىلەن حقيقتا ھەم ايچرا قلنمىغانلىغى ،

مر كىزى حكومتنىڭ اينابىلىك وه كىللىرى آلدى
 دا تامام آشكارە بولدى . پوتومگە قارشىلىق
 قلىشنىڭ - خلقچىلىقنىڭ يورگوزولمەسلىكىگە
 مەر كەزلەشكەن رەبىرلىكنىڭ بارلىغى كۆبىدىن
 بىرى بىيان قلىنغاندا ، انكار قلىغان بولسىد
 مو اورومچىدە فىۇرال آخىرىدا او يوشنو
 رولغان عكس الحركىتىچىل نەمىشلار ، حكومەت
 تىر كىيىدىكى سىز خلقچىل طرفدار
 لارغا قلىنغان سۇءقصدلەر وه توغدىرولغان
 فاجىئەلىك وه قىيەلەر نەتىجىسىدە خلقنىڭ ئەنە
 دىشەسى امدى انكار قلىش مەكىن بولماس
 لىق دەرهجەدە اساسلىق بولوب چىقتى .
 بتون شرقى تور كىستان بويىچە حر كىت
 قلىپ بو كونگىچىلىك اولكولوگ حكومت
 كە بوى سونمىسىدىن خلقچىلىققا ھەر كىلىككە
 قارشى حر كىت قلىپ كەلگۈچىلەرنىڭ حما
 يەچىلىرى وه الھامچىلىرى اورومچىدە ايكى

ھر - بىرلىككە سىغىنمىلىق سلام
 لىرىمىزنى بىلدۈرۈشۈمىز بىلەن سىزلىرنىڭ
 لامىلىكىڭىزلىرىنى بىر اللەدىن سورايمىز .
 شونىڭ بىلەن سىزلىرنىڭ اورومچىدە بولوب
 وتكەن وه قىيەلەر خصوصىدا تىنچىلىققا دەعوەت
 قلىپ چىقارغان مەراجەتلىرىڭىز دىن تولوق
 واقف بولوب ، اونى اورونداش اوچون تەي
 پار ايكەنلىكىمىزنى بىلدۈرۈمىز .

11 . دادىلىق پوتوم امضالانغاندىن

بويان تىشكىلاتىمىز اوچ ولايت خلقى وه حكومەت
 مەن اورگانلىرى بىلەن بىرلىككە پۈتۈمىنى
 ايچرا قلىشدا اوستىمىزگە يوكلەنگەن بار
 لىق وه ظىفەلەرنى ، تىنچلىق اساسىدا تولوق
 اورونداپ كىلىو اتىمىز . پوتومنىڭ حما
 يە قلىش - تىشكىلاتىمىزنىڭ 9 آيدىن بو
 يان قلىپ كەلگەن خىزمەتلىرىنىڭ ايچىدە علا
 ھىدە اھمىيەت بىرىلگەن نىقپىسى بولوب
 كەلدى . سىزلىرنىڭ مەراجەتلىڭىزلىرىدە كور
 سوتولگەن بارلىق اشلارنى بىز پوتوم بولغان
 كۈندىن بويان تولوق ايچرا قلىپ كىلىدۇ .
 واتماق دىمىز .

لىكىن باشقا ولايتلىرىدە پوتومنىڭ

گۈنچىلىك قوزغاشقا اومتولوشىدىن مقصدى نىمە ؟

بتون اولكە خلقى اوز حقو قىنى تاپشورغان اولكولوك حكومتىنك حقوqlر يغا تجاوز قلىشدىكى مقصدى نىمە ؟

بتون اولكە بويىچە خلقچل عنصر لەرنى ھىچ بىر تارتىماسدىن قاماش - اولتو روشدىن مقصدى نىمە ؟ نەچچە مك عسكر تورغان شەردە قوراللىق بولا كچىلقنىك شون چە ئەوج ايلشىنىك سببى نىمە ؟ بەلكىم سو قوش - قان پوربىغى بلەن شرقى نور كى تان خلقىنى قورتوتوب آزادلىدىن واز كى چىشكە مجبور قلىمىزدەب اويلىسا كىرەك ؛ او - خام خىيال ... ۱

خلقىمىزدە بىر مقال بار : « قوللوقدا ياشاشدىن مردلەرچە اولگونك اعلا » دىگەن بوسوز آنا - بوويلرىمىزدىن قالغان مىراث - نە سىجە تدور . بىز قوللوقدا ياشاشنى ھىرگىز خاھلىمايمىز .

شرقى تور كىستان خلقى سىزلەرنىك رەبىرلىكىگىزلىردە پوتومنى اجرا قلىشقا ھىر دىم تەپپار . خلق قان تو گوشنى خاھلىمايدىمۇ . بوويلدا ھىچ اغوا فتنە گە ئەرگەش مەيدۇ . بىراق پوتومنى قالغان 7 ولايتىدە ھىم اجرا قلىش كىرەك . سىزلەرنىك تاپشوروقلىرىگىز بويىچە 7 ولايت خلقىمىز عذابقا چىداد ، سىزلەردىن اومىد كوتوب ، پوتومگە رىعايە قلىب كىلىواتىدۇ . اھ - وال موشو حالدا داوام قلىسا ، 7 ولايتىدىكى قان قىرىنداشلارنىك وبالى كىمگە بولو

مىستول اورونلاردا اولتوروب رەبىرلىك قلىدوانقانلىغىنى وە مىليونلىغان خلقنىك عذاب چىكشىگە اساسى سبب بولوشىدىن ائىباتلاب اولتوروشنىك ھىچ بىر حاجىتى قالمىدى .

پوتومنىك اساسى شرطلىرى بولغان خلقىچلىق ، بىرابرلىك ، ئەر كىلىككە ، تىنچلىققا قارشى اوچوقدىن اوچوق ھىجوم يورگوزولگەنلىكى بىزنى نھايتى غضبلەندورو دو . اوتكەنكىدەك خلقنى آداب حقىقتىنى يوشوروب ، خاكىمىت يورگوزوش كەك امكانىيتىدىن بوگونكى كوندە تمام اجراب رەسوا بولغان ، موندىن كىيىن خاكىمىت پىشىدا قىلىشبلر يغا كوزلىرى يەتمەسدىن بوز غونچىلىق يورگوز گوچى بوغالجر لىغان يىكى فاشىنلارنىك تىلىكى فقط سو قوش بولسا كىرەك . اولار حربى كوچكە وە شرقى تور كىستان خلقلىرىنى بولوبىمىلەلەرنى اوتكەن وافتىدىكىدەك اوز - آرا او - روستوروب قوبوب ، آرپىدىن فايدىلىنىب بولودو - دەب ايشەنسە كىرەك . بولمىدسا ، تىنچلىق پوتوم اساسىدىكى خلقىچلىق طرفدارلارغا ، بتون شرقى تور كىستان خلقلىرىنىك وە كىلارىگە قارشى نھايش اويوش توكوب ، اولارغا سو قصد قلىشىدىكى وە قانلىق واقىبە توغدىر وشدىكى مقصدى نىمە ؟ اغوا فتنە تارقىتىب ، خادىواك ، جانىم قان ؛ سالىس ، زاكچىن ، عزىزە خانەلارغا اوخ - شاش غالجر لىغان اشنلارنى قوبوب بىرىب ، مىلنلر آرا دوشمەنلىك ، زىدىيەت وە بولا -

هو ؟ بونوك تاريخ الديدىكى جوابكارلىقى كىمدە بولودو ؟ پوتومگە خلائق قلفوچىلار گەگە ۋە كاللىك فلىب اوزارلىق بوز غونچىلىق حر كىتبىنى يورگوزىدو ؟ مر كزى حكومت ۋە كىلى ۋە حكومت ره ئىسى جاك بوجاكنك سوزىگە قارىغاندا ؛ پوتومگە قارشىلىق قلفوچىلار مر كزى حكومتكە ۋە كىل بولالمايدو هم مر كزى حكومتكە دوشمىنى بولودو « دىدو . انداق بولغاندا خلق نەفرىتىگە اوچرىغان ، پوتومگە خلائق قلفان حربى ، ملكى ، مامو رىلەرگە نىمە اوچون چاره كورولمەيدو ؟ خادىوالغى ، جانىم قان ، سالىس ، زاكچىن لەرگە هر طرفە خلائق قارشى آواز بىرشكە قارىماي نىمە اوچون حكومندىن اورون بىر لىدو ؟ عزيزه خام نىمىچى ايكەن ؟ يولبارسنى كىم چاقىردى ؟ قايسى خلق اونوگفا حقوق بەردى ؟ پوتومگە قارشى آ دەم مر كزى حكومت دوشمىنى بولسا ، يوقورقى بوزغونچىلار فاندانلار چه مر كزى حكومتكە دوستى بولوب قالدى ؟ حربى عسكرلرنك اولكولوك حكومتكە بوى سونمىسلىغى ۋە اونى حقارەتلىشى كوبىدىن بىرى معلوم . مر كزى خىطاي حكومت ۋە كىلى بولغان جاك بو جاك جنابلىرى اولكولوك حكومت ره ئىسى هم غربى شىمال قوماندانى بولوب نوروغلوق بولارنك خلقچىلققا قارشى حر كنىگە نىمە دەپ چەك قويمايدو ؟ ياكى خىطاي حربىلىرى

اوز باشقارغا بوى سولمايدو ؟ منظم عسكرلر مونچىلك باش - باشقلىق فلسا ، خلق نىمە فلسا خەلقلىق بولوب قالمايدو ؟ مونداق انداخىبە كورولوب نوروب بول قوبولوب بىرىلسە ، ۋە طىنمەزدە قالدى خلقچىلىق بولسون ، قالدى ابدى تنچىلىق بولسون ؟

سو بوملوك ره بىرلەر ا پوتومدىن كىين ۋە طىنمەز بو بىچە بولوب اوتكەن ۋە قىيەلەر ، خصوصاً اوروم چىدە اوتكەن ۋە قىيەلەر بزنى موشوخطنى پىزىشقا مجبور قىلدى .

ينە تكررلايمىز - بز افلا بىچىل باشلار تشكيلانى اعضالى نامىدىن پوتومنى ايجراقلىشقا ۋە حىمايه قىشقا تىارمىز . بز تنچلىقنى خالايمىز . لىكىن تشكيلانىمىز فور لوشدىن بويان خلقچىلىق تولونى عملگە اشماي توروب دولت اپاراتلىرى ، عكس العركنچى ، تار مللەنچى ، خلقچىلققا قارشى عنصرلار دىن تازىلانماي توروب ، عمومى تنچلىق اور نوتوش مەكىن امەس - دىگەن مەوقىيەدە توروب كەلمە كدە . اوتەموشدىكى ظالىم هاكەبىت طرفدارلىرىنك ساقلىنىب قلىنىدىشى نەتىجەسىدە 9 آيدىن بىرى پوتومنىك عملگە اشماسدىن ، اورومچىدە كىيىنكى كونلەردە توغولغان ۋە قىيەلەر بىزنىك شو قارىشىمىزنىك توغرىلىغىنى يەنە بىر قەدەم اثبازلىدى .

بىزلار نىچىلققا چاقىرسىلار . خلقىمىز قاتارىدا تشكيلانىمىز موقبول كورودو .

سان 4
لىكىن قانلىق
توغولماسلىقى
اوچون ايك
مت اورولمىز
لرېنى ئواد
بونوك اوچون
طلبىنى تزل
ئىز مطلقىد
عكس العرك
لىنىب داپم
ۋە اولكولو
بولىشى آ
نوگفا خلائق
اينىق مىس
اويد
صادىر ۋە
شورنىك
آئىلەسىد
صادىر
ئىك ، چا
گە كچىلار
لارغا مە
دىقنى
صادىر
اطرالدى
بىرىدە
توسايدى
دىغا تا
روغىر

خلقچىلىق - بىر بىرلىك ، ھارلىك او
چون بولغان كورەشلىرىڭىز گە تەخىم وچوڭ او
توقلار تىلەپ
حرمت ايله :

شرقى تور كىستان انقلابچىل ياشلار
تەشكىلاتى
مر كزى قوھىتا رەئىسى : سەد اللە
سىف اللەھىف .

ھىئەت اعضالىرى : بوقارا تەشقان بايىف ،
عبدالسەيد ، جاودەلەين ، داششاپ منجورو ،
يعقوب بىك دادا خانىف ، عبد اللەزا كىروف
سەداسەد سەھاقىف ، مەھمەد ايمەن ايمەنوف ، نور
جەمەل ھاشىموف .

1947 - يىل 3 - آي 25 - كۈنى

لىكىن قانلىق واقىئەلەرنىڭ ايككىنچى مەرتەبە
توغولماسلىقى ۋە ظلومنى ايلەپ تاشلاش
اۋچون ايك آۋوال عكس العر كەتچىلەرنى ھكو
مەت اورونلار يەنە چەقىرىپ ، ھكۈمەت اورون
لەرنى توۋوق خەلقچىلاشتۇرۇشى كىرەك .
بونوڭ اۋچون اورومچى خەلق نەمەيشىنەڭ
تەلپىنى تەزلىكە قەتەى ئەلگە آشوروشلار ي
كز مەتلۇبەدور . بولمەيغان تەقىر دە -
عكس العر كەتچى غەنصرلەر اورنىدىن فايدە
لەينەدەيم تەنچەسىزلىق توغدورۇپ مەركزى
ۋە اولكولوك ھكۈمەت تەرفىدىن يول قو-
بولۇشى آرقىسىدا اچەكى اوروش چەقسا او
نوڭغا خەلقىمەز جۈابكار بولمەيدىغان نەلىقى
اينىق مەسئەلەدور .

اويغور خەلقىنىڭ ئاتاقلىق قەھرىمانى ۋە قوشاقچىسى

صادىر پالۋان

پادىچىلار دىن بىرسى عەجەبلىنىش بىلەن :
- سەن بىزگە يامانلىق قىلمەيسەڭ ،
نەمە اۋچون سەننى اورىمەز ؟ - دىرى .
- مەن سەيلەرگە يامانلىق قىلمەيغان بىلەن
دارىنلارغا يامانلىق قىلىشنى اويلاۋاتىمەن :
الەتتە بو يامانلىغىم اۋچون كاتەك يەيرىغان-
لەيغەننى اسالەيمەن . شۇنوك اۋچون تەنەننى
آۋوال پادىچىنىڭ كراتىگى بىلەن تولىمە قەيەمەن -
دىگەن ايدى ، سەدىرنىڭ بو گەپىگە اطرا-
فەيدىكى بىتون پادىچىلار كۈلۈشۈپ كەتتى
لەيگەن پادىچىلار سەدىرنى اورۇشدىن باش
تارتتى .

صادىر بو سوزىنىڭ چانچاق امسلىگى
نى نەتەيەنلەك بىلەن دوستلارغا اوختۇرغان .

صادىر پالۋان تەخمىنەن 1798 - يىلى غولج
شەرنەڭ موللا توختى يۈزى يەزسىدا دىخەن
ئائىلەسىدىن تەغولغان .
صادىر كىچىك ۋەتەندىن تارتىپلا تە
تەك ، چاتقان ۋە اشچان بالا دىرى او ام-
گە كچىبارگە كويومچانلىق قىلىپ ، دىبم او-
لارغا مەھرى - نەفەت قىلىشنى اوزىنىڭ آل-
لەيقى رەظىفەسى دەپ بىلەتتى .
صادىر ياش چەقىرىدا اوز يەزىسىنىڭ
اطرافىدا پادا بېغىپ ، يۈرگەن كۈنلەرنىڭ
بىرسىدە پادىچى غەينىلەرنى چانچىب ، كالا
توسايدىغان قىسقا كالتەكنى اولارنىڭ آ-
دىغا تاشلىدى .
- باللا ! بو كالتەك بىلەن مەننى او-
روڭلا - دى .

دىن كىيىن ، ايرىق بويىدا سوزولۇپ
 يانتى . ۋە اوروشقا امر قىلدى . شۇندىن
 كىيىن پادىچى بللا بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى
 فوبت بىلەن سادىرنىڭ پونىدىن تارتىپ ،
 بېشىغىچە كالتە كىلەپ چىقتى . بو وقتدا
 دىر ايكنى موشىنى نوروپ ، چىشىنى
 كرىشتوروب .

— ھە . . . ھە . . . سادىر ، چىدا ،
 پادىچىنىڭ كالتىكىگە چىدا يەيساك ، خىلنىڭ
 خىللىرىغا قانداق چىدايسەن — دەتتى .
 سادىر باشلىق وقتىدىن تارتىپلا خىلنى
 خاتايدۇ ھاكىمىت قول ئاستىدا خىلنىڭ اى-
 غىر ظلوم تارتىپ تاقايغىنى كورەر ايرى
 او ، خىلنى بو ظلومدىن قوتقوزۇش او
 چون ايرىن — بىر چارە كورەش ، ايكەلىد
 غىنى ، مەتتى ۋە كورەشە خىلنى مەس-
 دارارنىڭ قولىغا چىشوب ، سالا ، دەشتلىك
 عذاب كورىدىغانلىقىنىمۇ ، آلدىن سېزەر
 ايرى . شۇنىڭ اوچون او ، بىللىرىنى خ-
 طاي زومىگەرلەردىن بەرەن قان كالتە كىلەر
 اوچون تولىغان ايرى .

سادىر اوسوب نوچى يىگت بولۇپ
 آنالغان وقتارىدا خىللىرىنىڭ ظلومى يەنە
 خىلدىن تاشقىرى اېشپ كەتكەن .
 خصوصاً يىزىدىكى دىھقانلار خىلنىڭ
 ظلومىنى ھىدىرىن آرتۇق تارتىپ تاقان ايدى .
 دىھقانلارنىڭ بار بويى تەر توكوب مەنت
 قلىپ آلفان حىلنى خىلنى ، مەسبىدار
 لىرىنىڭ آلووان — ياساللىرىدىن آشماتتى .
 خىلنى دىھقانلار دەن بېرىش اوچون آخىرقى
 بىر جوب او كوزىنى ۋە بىللىرىغىچە سېتىپ
 بېرەتتى . يەر تەرەمەي ، دەن قىلمايدىغان
 دىھقانلار خىلنى زىندانلاردا ھىچ چىداپ
 بولمايلىق دەرىجىدە خىللىرىنى تارتتى . اومور
 بويى زىندانلاردا يىتىپ تولىپ كېتەتتى . شو .

نوڭ اوچون بىر تېرەلمىگەن ۋە تەن قويلار
 مېغىن دىھقانلار قاپچى خىلدا ، ون كۆچمە
 رۇشكە ، چىپور ايدى .

قاچاق دىھقانلار قىتتى . قوروق تار
 لارنى سوقۇپ ، تىلومغا سېلىپ ، ايقىل
 لارنىڭ تورو سىلرىدا ساقلايدۇ . اولار دى
 ئىم شەر خارفكە تورت كوز بىلەن قاراپ
 توروئۇ . اكر دە خىللىرىنىڭ لوزوڭ ۋە يا
 بىللىرى دەن ھايداب چىقۇراتىدۇ ، ھىگەن
 خىللىرى اشكەن ھەن نولومدىكى لوزوڭ .
 لىرىنى ايلپ ، ايتىز ۋە تاغ يىللىرىغا
 قاچاتتى .

سادىر خىلنىڭ تارتىپ تاقان بو اىغىر
 كونلىرىنى كورۇپ نەپەتتى قىتتى اېھىتتى
 او خىلنى بو اىغىر خىللىدىن قوتقوزۇش
 اوچون قانداق چارە قىلشنى ازلەتتى .
 ظلومدىن قوتلۇش اوچون استىداد ماكى
 مېتىگە قارشى قوزغىلاڭ كوتورۇش لازىم
 ايدى ، اھىكىن قوزغىلاڭ اوچون خىلنى
 اويۇ-تورۇش ۋە اولارغا قورال ، اولاغ ۋە
 لوزۇق لازىم بولاتتى . سادىر بو تەرسىد .
 مەرتى قانداق موجود قىلشنىڭ چارىسىنى
 تاپالمايتتى .

سادىر اولەنگەندىن كىيىن بىر كۈنى
 لوزۇڭ خوتۇنى دادىسىنىڭ لوزۇڭغا چومىغانلىقى
 بىرىپ قوتۇپ قالدى . سادىر شو كۈنى
 قەين آنىسىنىڭ لوزۇڭغا چوشلىرىڭ تەماقا بولۇ-
 دى شو وقتدا خوتۇنىغا بىر تېچى قېتىم —
 رىنى ايتتى :

— دەن بو گون بىرىم كىچە بىلەن كۈ-
 لىمەن . سەن اشكەنڭ ايلاقورىنى سالىمەن
 دادامنىڭ ايلاقور توقومىنى بوسۇشنىڭ تورو-
 گە قوبۇپ قولى . خوتۇنى بو سوزگە چوم-
 لىنىپ :

— تېرە قىلماقچى بولسىز — دەپ مو-
 رىدى .

– نېمە قىلىشىمنى اوزەم بلىمەن .
صادىرنىڭ بو وقتدىكى جەدى اھوا .
لىنى كورۇپ خوتۇنى اونوڭدىن چوچى .
دى ۋە ناراضلىقى بىر قىيافەتتە سوزىن ئورۇپ
قالدى . صادىر اونوڭ ناراضلىقىنى سىزىپ ،
يوشۇق بىر مەمۇلىدە اونوڭغا چىشەنچە
بەردى .

مېنىڭ ايشىمغا عىجلەنمە ، حاضر خە .
لىق بولسا ، خەلپىدىن ناشىرى قىيىنچىلىققا
قالدى . پورت اچىدىن بىر قانچە كشىلر
تاغ آرلىرىدا قاپلىق بولۇپ يورىدۇ . او –
لارنىڭ خەلپىدىن بىر خېر اېلىپ كەلمەكچى
كەلدىم . لەيكىن مېنى بارشىدەك اولاق
يوق . شونوڭ اوچون بىر گون كىچە دادام .
نىڭ ايتى بىلەن تاققا چىقىپ كېتىمەن .

دېگىنىدەك شو كېچىسى صادىر اوپىد .
دىن خوشلوشۇپ چىقىپ كەتتى . اونوڭ
خەلق غېمى يولىدا بىرنىچى قېتىم آتلىشىشى
ايدى . شوندىن كېيىن صادىر قاپاقلار
آرسىد خىطى استىداد حاكىمەتتە قار .
شى نەردە تىلك تويغۇ قوزغوتوشقا باشلىدى .
ئو ، آچ يىلگىچ قانغانلارنى تەمىنلەش او .
چون بەرلىك خەلق خېسابىغا بېيىب آنگان
خىطى گىزەندىلرىنىڭ ، جزانىخورلارنىڭ
توپلىغىن بايلىغىنى كىچىلرى ھجوم قىلىپ
تارتىپ آلاتتى .

بووايلارنىڭ سوزلرىگە قارىغاندا او ،
شونداق تاغ يورەك ، قورقەلس
بولغانىكى جزانىخورلار اونوڭ
قارام ۋە پەلىوان قەدىن قورقۇپ ، اوز دوز
يالرىنى ، اولاغلىرى بىلەن صادىر كورسەت
كەن جاىغا يانكوزۇپ بېرەتتى . اونوڭ پە
لىوانلىغى ئوغۇرسىدا خەلق عىجاب واقىعە
لەرنى سوزلەيدۇ .
صادىر اوزىنىڭ كەينىدە ازلەپ يور

گەن خىطى چىرىك لىزىدىن ۋە منىبىدار
لاردىن ھېچ قانداق قورقۇلمىدىن يىزا ۋە
شەر كوچىلرىدا يورۇۋېرەتتى . او شەر
گە كرگەندە آشپەز خەنە اوچاقلىرى آلدې
دا ۋە كوچىلاردا دولىسىنى قورۇپ يور
گەن بېچارىلارنى كورۇپ قانتىق اېچىناتە
تتى . كۆپ واقىلاردا اولارنى يىغىپ اې –
لىپ ، آشپوزولدا تويغوزۇپ پولىنى تولەپ
چىقىپ كېتەتتى . شونوڭ بىلەن يوقسوللار ،
بېچارىلەر كوڭلىدە صادىرغا مەھبەت تويغۇ
لرى اويغۇناتتى . بو واقىلاردا خىطى ھەم
دارارى ، تىكەنخور لار اونى « اوغرى »
دېگەن نام بىلەن يورۇتسە ، ايزلەن بېچارە
خلىق اونى صادىر پەلىۋان دېگەن نام بىلەن
آتىغان ايدى .

صادىر خلىق قەرىمەنى بولىشى بىلەن
اوستا مەرگەن ۋە خلىق فوشانچىسى ايدى .
تاغ آرلىرىدا يورگەن چاغلاردا اونى تو –
توش اوچون خىطى ھەم دارلرى قوراللىق
چىرىكلر چىقارانتى . صادىر اولار بىلەن تو
قونۇشقاندا عىجاب مەرگەنلىگىنى كورسۇ
تەتتى . بو ئوغرىدا اوز طرفىدىن ايتىلغان
مونداق فوشىغى بار :

آت مېنىدېم كورەك قاشقا
سە كرەتتم تاشدىن تاشقا
صادىر آتىدۇ باشقا
خىطى آتىدۇ تاشقا

بو شىعەردىن صادىرنىڭ تاغ آرلىرىدا
آت چىپىپ يورگەن اوستا مەرگەن ايكەز
لىگىنى آڭلاش تەس امەس .
صادىرنىڭ قەرىمان ۋە مەرگەنلىگىدىن
قورققان خىطى چىرىكلرى او بار جاىغا بىر
قاپانمو آتلاپ كرەلمەيدۇ . اونوڭ نامى آڭ
لانغان چاغدا قوراللىق خىطى چىرىكلرى
خوددى بەزگەك آدەمدەك قىترەپ كېتەر
ايدى .

صادىر اوروش تاكتىكالىرىنىمۇ ياخشى
بلىدۇ . تاش آرسىغا يالغان آدەملەرنى يا
ساپ قويۇپ ، خىطى چىرىكلرىنى آلداب
تاشقا آتقۇزىدۇ ، اوزى ئەپلىك جاىغا كى
رىپ اېلىپ خىطىلارنىڭ پىشانىسىگە اېتىپ
اولارنى قانداق ھەم چوشۇرۇپتېدۇ .
صادىر پالۋان اوز پىرىسىغا كەلگەندە

جماعتلارنىڭ خالق اوستىدىكى ظلوم ۋە ايسى-
فرچىلقلارنى سوزلەپ بېرەتتى . او ، اوسى
تا خالق قوشاقچىسى ۋە غەزەلچىسى بولغىنى
نى اوچون مستىبىلىك ھاكىمىيەتنىڭ ظلوم
لىرىنى قسقا سوزلەر بلەن كەڭ مەنا آڭ
لىتىدىغان قوشاقلارنى توغۇپ ، خالق آرى
سىغا غەزەل قىلىپ نازفېتاتتى .

او ، تاغدىكى ھاياتى توغۇرسىدا مۇنداق دەپ قوشاق ايتقان :

خطايدىن ئىچىپ يورۇپ ،
تاغلارنى مەن قىلدۇق .
قوساقلار يامان اىچىپ ،
شالوارنى كاۋاب قىلدۇق .

شالوارنى كاۋاب قىلىم ،
بىر نائىق بېغىر بولدى .
تاغلاردا ئىچىپ يورۇپ ،
آنلارنىم بېغىر بولدى .

او يەنە اوز يېزىسىدىن ايرىلمەپ قا-
چاق ياكى توتقون بولۇپ قالغان بېچارەدىن
قانلارنىڭ غەپلەسىدىكى كىچىك بالىلارنىڭ
اىچىنىشلىق احواللىرىنى نھايتى اوستىلىق-
بلەن چىرايلىق قوشاق توقۇپ اوختۇرۇپ-
دۇ :

باش بلالارنىڭ اويناشى ،
اوتتورغان تونۇر باشى .
قولدا ئىتتى ياغلىق ،
توختىمايدۇ كوز باشى .
يامولنىڭ ياغاچلارى
قارا ، آلا - آلامچ
بىز يامولدا ياقىندا
باللا قاندى بالىڭامچ

سادىرنىڭ قەرىمان بولۇشى بلەن بىرگە
اونىڭ خالق قوشاقچىسى ۋە غەزەلچىلىك
خصوصىيەتلىرى ئەمگە كچى دېھقانلار آرسىدا
شەرىتتىكى تۆرەتتى .

شونىڭ بلەن سادىرنىڭ داشقى - شەرى-
تى خالق اىچىدە كۈن ساناب اوسوشكە
باشلىدى . بو تەغ يورنىڭ قەرىمان ۋە خە-
لقى شاعىرىدىن اونىڭ زامانداش پەلىۋان-
لىرى تەب نازناتتى . شىرطسىز اونىڭ بوي-
رىغان اشىنى بېرىشكە تەييار ايدى ، خالق

اىچىدە مۇنداق شەرەت قازىنىۋاتقان
يورەك قەرىماننىڭ خىطاي عملدارلىرىغا قوشا-
قونۇش ئوخشاش غەلىبىنى ئېنىق ايدى . شو
نىڭ اوچون بو وقتدا خىطاي عملدارلىرىغا
دېرنى يوقۇتۇش خىيالىدىن بىر مېنۇمۇنۇن
رى امەس ايدى . بىراق اونى قانداق
قلىپ تونۇش چارىسىنى تاپالمايتتى . چۈن-
كى خالق اونى اوبدان كورگەنلىكى او-
چون خىطاي عملدار لىرىغا تونۇپ بەرمەز-

تى .
بىر كۈنى سادىر مەردلەرچە غۇلجە

شەرى اىچىدە سەيلى قلىپ يورگەندە شەرى
خلقى اونىڭ كەينىدىن توپلو شوب ، نەز

گىشىب يورەتتى . بو وقتدا كورە جاكچو
شى اونىڭ مردايگىدىن فايدىلەنپ ، جاك

جوك يامولىغا كىلىشىنى اوتونۇپ اوز كىش
سىنى ئىۋەتتى . سادىر ھىچ ئەيەنمەسدىن

مەپىگە چوشوب كورە جاك جوشى آلدىغا
جونەپ كەتتى . شەرى اىچىدىكى بتون خالق

سادىرنىڭ اوز اختيارى بلەن كورە جاك
جوشى آلدىغا بېرىشىنى خوفلىك دەپ بىس

قلاشتى . بو تەخمىنەن 1858 . يلى ايدى .
سادىر مەردلەرچە كورە سىپىل دەروا

زىسىدىن كرىپ بارغاندىن كىيىن سىپىل
اطرافىغا بوشورونغان يوزلەپ خىطاي چى-

رىكلرى اونى اوراب آلدى ۋە جاك جوك
بلەن اوچراشتۇرماستىنلا اونى زندانغا

لىۋەتتى .
سادىر سوراڭسىز 12 كۈن زنداندا

قامىلىپ ياتتى . اونىڭ اوز اختيارى بلەن
كىلىشكىكى ، قىصىدى جاك جوك بلەن خالق

احوالى توغۇرسىدا سوزلەشمە كچىسى ۋە
خلقى قىلغان ظلوملىرىنى بىرمۇ . بىر اونىڭ

بويىغا توپۇپ بەرمە كچىسى لىكىن
ايش بو آق كوشۇل مردنىڭ اويلىنىغىدەك
بولۇپ چىقىدى جاك جوك نامردلىك قىلغان

لېدى . غضب بىلەن كورە گە آت سالا .

صادىر جاك جوڭنىڭ آلدىغا يول واسدەك دەسسەپ كېرىپ كېلىۋاتقاندا اونىڭ خوتونىنى داناڭدا سوراقتا تارتىپ ، غدا بلانما دا ئىدى . تويۇقسىزدىن صادىرنىڭ بوغا كىرىپ كېلىشى جاك جوڭنى تەنترىپ قويدى . او ، اوزىنىڭ آلدىراپ قالغانلىغىنى بىلدىرمەسلىك اوچون ، تەتور قاراپ اېلىپ ، خوتونىغا بولىۋاتقان سوراقتى دەر رەو صادىرغا قاراتتى :
- سەن نېمەشكە قاچىدىڭ سا دېر ؟

- نېمە اوچون مېنى سوراقتىن 12 كون قاماپ قويدىڭ ؟ !

- سوراق بولمىغاندىن كېيىن بېكار يېتىشنىڭ اورنى يوق . شونىڭ اوچون سوراق قىلغان كونى كېلىمەن دەپ چىقىپ كەتتىم . جاك جوڭ صادىرنىڭ مونچە تاغ يورەك قەرىمان ئېكەنلىكىنى سېزىپ اونىڭ يىلغان كولو مسىرەپ :

- سېنى خلىق اوستا قوشاقچى دەپ آنا دېكەن راس بولسا ، مېنىڭ آلدىمدا قوشاق ايتىپ باقماسەن ؟ صادىر جاك جوڭنىڭ آلدىغا چىقىپ بولوب ، چەتلىتىپ بېرىۋاتقان بوسوالغا سەتوزا بىلەن بىر كولىدى ۋە اونىڭغا نېكىلىپ توروب ، شو يەردىكى احوالدىن اېلىپلا بو قوشاقنى ئىتىدى

ئىفەك بىلەن يېنى ئەشدىم ،
بوزچىگە بەردم توقى دەپ .
سېنى كىم خوراز قىلدى ،
مېكىنلانى چوقى دەپ .

جاك جوڭ توڭچى (تىرجىمان) آر قىلماق بو ايتلغان شېئىرنىڭ مەنىسىنى چوشەندى ۋە بىردىنلا غضبلىنىپ اورنىدىن سەكەپ كەتتى . بو كېلىشكەن قاپىيەلەك ، شېئىر ، اوزىنىڭ صنعتدە اوستونلىقى بىلەن بىر اېر جاك جوڭنىڭ چىدىمىسلىقىدىن غەپسىز خوتونغا ظلوم قىلشقا قىسز اېكەنلىكىنى اڧادە قىلدى . قوشاق جاك جوڭنىڭ يوربىكىگە خودى مەدەك سانچىلانغان ايدى . شونىڭ اوچون نامرد جاك جوڭ بو مرد قەرىماننى يەنە زندانغا سولاشقا ئەمر قىلدى .

غى اوچون او غضبىگە كەلدى . نامالغان كو نىڭ 12 - كېچىسى زنداننىڭ توڭلوگىنى پاچاقلاپ چىقىپ ، غولجە شەرىگە يېنىپ كەلدى . شو كېچىسى تاڭ آتقاندىن كېيىن صادىرنىڭ زنداننى چىقىپ ، قاچقانلىغىنى جاك جوڭغا مەلوم قىلدى . جاك جوڭ بو خېرنى آڭلاپ نەپائىتى غضبەندى . يەنە بىر چىتىدىن قورقوب تىترىدى . شو نىڭ اوچون او ، ئىيەكەك واقىراپ ، اوسەتەلگە اورغاندا مۇشلىرىنىڭ آغىر غالىغىنىمۇ بىلمەي قالدى .

جاك جوڭ صادىرنىڭ چىشىغانىگىپ قولىغانلىغىدىن اونىڭ يەنىمۇ غضبلىگەردەك رەشكە آتلىنىشىدىن چوچىدى . شونىڭ اوچون آلدىراشلىق بىلەن صادىرنىڭ يېزىسىغا يايىلارنى ۋە قوراللىق چىرىكىلەرنى ئىۋەتتى . اگردە صادىرنى قولغا چوشورەلمىگەن تەقدىردە ، خوتون ، بالا چاقالرىنى توتوپ كېلىشكە بويروق قىلدى . جاك جوڭنىڭ قوراللىق چىرىكلىرى صادىرنىڭ يېزىسى بولغان ملائوخنى يوزىگە بېرىپ ، صادىرنى تاپالمايدى . بو وقتدە صادىرنىڭ خوتونى تورە (بولوس) ، دەرا قولى ، آلا قولى ، كىرەش ، بارات دېگەن اوغوللىرىنى چوربىسىگە يىغىپ اېلىپ ، انىسى صادىرنىڭ زندانغا چوشوب قالغانلىغىنى توغورسىداسوزلەپ بېرىپ ، يىغا - زارە قىلشماقتا ايدى . بو چاغدا تويۇقسىزدىن اويگە خىطاي چىرىكلىرى كېرىپ كەلدى .

يايىلاردىن بىرسى صادىرنىڭ خوتونىدىن اېرىنى سورىدى . صادىرنىڭ خوتونىنى 25 كوندىن بېرى صادىرنىڭ اويگە كەلمىگەنلىكى ۋە شونىڭ اوچون بالىرىنىڭ يىغا - زارە قىلۋاتقانلىغىنى اوختوردى . اما بىر رەھىم يايىلار اولارنىڭ سوزلىرىگە ھېچ قانداق قولاق سالماسدىن ، صادىرنىڭ خوتونىنى باغلاپ ، خىطاي چىرىكلىرى بىلەن جاك جوڭنىڭ آلدىغا اېلىپ كەتتى . مەلەھلىق بو واقىعەگە قاتتىق ئېچىندى . صادىرنىڭ زار زار يىغلاۋاتقان بالىرىنى بوپوتوپ ، رەھىم شىقت قىلشدى ، صادىر شو كونى نامازدىن كەپ بىلەن اويگە بېنىپ كېلىپ واقىعەنى آڭ

بو صادير پالواننىڭ 3 - قىتىم قاماققا بىلەنمىشى ايدى .

بىز صادير پالواننىڭ باشىغا دەورىنى ۋە اونىڭ شەخسى جىيانىنى سوزلەشكەنمىز . صادير پالواننىڭ اوزى طرفىدىن اويغور خلق ادبىياتىغا ماسلاپ ئېتىقان قوشاقلىرى چوڭ اهمىيەتكە ايگە . چونكى صادير پالوان اوز بېشىدىن كەچورگەن سەرگوزەشتە لەرىنى ۋە خلقىنىڭ ئارتقان عذاب - عقوبىتىنى اوسى تىدىن مەر قاچان قوشاق توقوپ اونىگەن ايدى .

مثلاً ، صادير پالوان اوز يىزىسىنىڭ بو قور طرفىدىكى قازانچى غولىدا خلقنى اويغور يوشتوروپ يورگەن كونلرىنىڭ بىرىدە خىتاي چىرىكلىرى اونى ئىزدەپ چىقىدۇ لەر كىم صادير پالواننى تاپالماي نورغون آوا رە بولوشقاندا صادير پالوان يرافدىن اوز لارنى كورۇپ :

قازانچى دېگەن بەرنى ،

خىتايلار تاپالمايدۇ .

يرافدىن قاراپ تورسام ،

بىر دوڭدىن اشالمايدۇ .

كىيىن چىرىكلەر صاديرنى تاپالماي نائىنىڭ توويگە كىلىپ ھىرىپ ياتقاندا صادير تاش اوستىگە چىقىپ ايلب :

صادير مەنو صادير مەن ،

صادير بولماي نىمە مەن .

بتون خاقىم آچ مالدى ،

ۋە مەينى بەپ كەلدىم مەن .

دەپ اوزىنى اشكارە قىلدى .

بو قوشاقدىن خلقنىڭ آش قالغانلىقىنى صادير پالواننىڭ بو توغرىدا خلقنىڭ غىمىنى ئىي بەپ اولارنى اشلىقدىن قوتولدوروش اويغور كورەش فلىوانقانلىغىنى ۋە اونىڭ تەپ چىل مەرد آدمە ايگەنلىگىنى ، اونىڭ نىسە پىتائە خىتاي استىداد ھىرى كوپلرىنىڭ اومەنلىگىنى كورگىلى بولىدۇ .

صادير پالوان ئوتقونلىقىدىن قانداق قلىپ قوتولغانلىقىنى توغورسىدا موندان قوشاق ئېيتىدۇ :

يامولدا تولا يىتىپ ،

ساچىم بىر قوچان بولدى .

يامولنى تېشەرواخدا ،
قورورغام پىچاق بولدى .

يامولنى تېشىپ قويۇپ ،
ايگىنى چىقىم نالاغا .
مىنى باققان بەش يايى ،
ئەندى قالدى نالاغا .

يامولنىڭ يانچىلىرى ،
ايگىز قارغى چەنزە .
يامولدىن قىچىپ چىققان ،
صادير اوزى خوخەنزە .

اويغور خلقىنىڭ سوبوملوك قەرىمانى صادير پالوان اوزىنىڭ بتون ھىرىنىڭ خىلقىنىڭ آزادلىق بولمىغانلىغى . اوزادلىق بولمىغانلىقىدا اينىق كوپ مىقىتلىرىنى كورگەن ۋە بىر نەچچە قىتىم خىتاي زندانلىرىدا قامالغان ، اوزىنىڭ بەدىلىنى بىلەن استىدادىزندانلارنى ئىي چىقىپ قوتولغان .

1863 - يىلنىڭ آخىرلىرىدا مانجور ۋە

خىتاي استىداد ظلومىغا قارشى گەنسۇ ، شەنشى اولكولرىدە آزادلىق قوزغولىشى باشلىنىدۇ . بو قوزغولاڭنىڭ تاشقىرى شىرقى تور كىستاندا ھىرىدىن تاشقىرى ايزىلگەن اويغور ۋە تونگانلارغىمۇ يىتىدۇ . شونىڭ

بىلەن 1864 - يىلى ايلى ولايتىدە اولوغ آزادلىق قوزغولاڭى ئېچىپ كەتتى . ايلى قوزغولاڭچىلىرى خىتاي ۋە مانجور قوشونلىرىنى بايانداي سىپىلى ايچىگە سولاپ بىر يارىم يىل مىقدار قورشاپ ايلدى . بو ۋاقتلاردا صادير پالواننىڭ بېشى توختىغان ۋە ئىي بولسىمۇ ، كورەشنىڭ ايگى ايفىر ۋە ئىيلىرى اونىڭ اوستىگە بولمىدى . او بىر

1789
83

راقلارغا ايگە بولودو . شونداق قلىپ ايلى
ولايتىدە ايلى اويغورلارنىڭ مستقل دەولەتى
قورولىدو .
بو وقتلاردا صادىر پالوان خەلقنىڭ آزاد
لققا چەققانلىغىنى كوروب خەيدىن تاشقىي-
رى خوشال بولىدو . او 1871 . يلى ايلى
صلطانلىغىنىڭ چاروسىيە بلەن توفونوش آلدى
دا وفات بولىدو .
صادىر پالوان وطن پرورە وە خەلقنىڭ
آزادلىغى اوچون جان كويەر بووبلاريمز-
دىن بىرى . شونىڭ اوچون اونىڭ وطن وە
خەلق يولىدا قىلغان خىزمەتلىرىنى ھېچ قاچان
يادىمزدىن چقارمايمز . اونىڭ اولوغ نامى
اويغور خەلقىنىڭ كوڭلىدە مەنگو ساقلەم
نىدو .

ز . قادىرى

ا . اختم

طرفدىن قوزغولاڭچىلاردىن تۈزۈلگەن جەڭ
چىلەرگە رەبەرلىك قلىپ ، 2 - طرفدىن
اونىڭ تام آغدوروشقا ماھىر ھونبىرى بلان
خەتايىلارنىڭ ايلىنىمەس محكم دەپ خەسابلەي-
غان بايانداى وە كورە سىپىللىرىنى آغدو-
روب تاشلىدى . او سىپىللەرنى آغدو-
روش وقتىدا عجايب بر اوصولنى قوللاندى .
كالىنىڭ اوچىيىگە مەلىق دوربىسىنى تولدو
روب ، سىپىلنىڭ كولانغان توشوكىگە قو-
يوب پىلك بلەن پارتلاتتى . بو خادىئەنى
زامانىسىدىكى سوقوش تېخنىكا دەرىجىسى
بلەن سېلىشتورغاندا اوبلىمىغان يەردىن
كىلىپ چەققان چوڭ يېڭىلىق بولغان
ايرى .

سىپىللار اورۇلگەندىن كىيىن خەتايىلار
يېڭىلىپ ، قوزغولاڭچىلار نورغون ھربى يا

كىنو وە اونىڭ اھمىيىتى .

اوپون ھېچ قانداق علمى روج بەرمەسلىگى-
نى كوريمز .
بىرىنچى جھان اوروشىدىن ايلگىرى
دونيا دەولەتلىرى طرفىدىن اشلەنگەن كىنو
فىلىملىرى برخل مەفكۈرە وە خراكتىر نى
اوز ايچىگە ايلب دايم كافىتالىزم اھمىيىتىنى
تشيوق قلىپ كەلگەن ايدى . مۇلا: آ
مىكا ، ئەنگىلىيە وە چاروسىيە ھكۈمەتلىرى-
نىڭ شوچاغدىكى كىنوفىلىملىرى بر- برى
بلەن آنچه فرق قىلماس ايدى . بو فىلىملار
كافىتالىزم صنفىنىڭ قانداق بختلىك يارت-
غانلىغىنى ، عكسىچە اشچىلار - مېخەتكەش
لەر عاممىسى ، يوقارقى صنفلارغا نىسبەتەن
قانچىلىك پەس دەرىجىدە بولوب ، يوقسول-
لار عاممىسى بوواستون تەبەقىلەرگە دايم و

كىنو - جەمئىيەتتىكى ھرخل اجتمە
عى وە انقلابى خادىئەلەرنى گەودىلەپكە حال
دا كورسوتوب ، تورموشنىڭ اتموشدىكى
سىرپىنى ايچىپ كەلگۈسى خىياتنى اينقلاش-
نى اوگوتىدىغان علمى سورەتدور .
كىنو صنعتى فەن تەخنىكانىڭ ترقى
قلىشىغا قاراب موندىن بىرنەچچە اون يىللار
بورون كشىنى قلىنغان بولوب ، دونيادىكى
مەنىتدە آغا باسقان ايلغار مستقل دولەت-
لەر اوزايدا لوگىسەيگە ماسلاشتوروب ، ھر
خىل كىنو فىلىملىرىنى اشلەپ چىقىرىدو .
كافىتالىزم جەمئىيەتنىڭ اشلەپ چىقىرىپ
عاممىغا تەقدىم قىلغان كىنو فىلىملىرىنى ملا
ھىظە قلىپ چىقىدىغان بولساق ، خەلق مەنفعىتى

قطعياً بوى سونوش لازم ايكه نليكى او
چون قوللانغان علمى چاريلارى بولوب خدمت
قلغان .

موندىن باشقاينە چوڭقور راق
تكشوروب چقىدىغان بولساق، كافىتا لىزم
زەھەر ايشى بلەن بختىزلىككە دوچار بولغان
عاممەنى ھەرخل خوراقى يوللار بلەن زە
ھەر لەشدىن تاشقىرى ھەرخل عيش - عىش -
رەت ، كەپى - صفا وە شونوڭدەك
ئەزگۈچى صنفلار اوچون كوڭول ايچش
وہ تاماشە كوروش اشلىرىغا قورال قىلغان
ايدى .

ليكىن برنجى جهان اوروشىدىن كىين
سوتسىيئالستىك او كئەبر انقلابى غلبە قازى-
ئىب ، روسىيە مەلىكىتىدە سوويتلەر حاكە-
يتى موجود بولدى . شونوڭ بلەن دۇنيادا
حققانايىتنىڭ اشىگى ايچىلىپ كافىتاليزم جەمئىيىتى
نىڭ ھەرخل ، ھەر توردىكى ايزش اوچون
قوللانغان چارە وە تەدبىرلەرنىڭ سىيرىنى
ايچىپ تاشلىدى .

سوويت حكومتىنىڭ كىنو فىلىملىرى
بوگونكى دۇنيانىڭ بتون مەلىكىتىدە دى-
كىدەك كورسوتولوب ، ھەردايم خەلقنىڭ قىز
غىلىق بلەن سوپوب كوروشى وە چەكسىز
آلقلارغا ايگە بولماقتا . بونوڭغا نىسبەتەن
يوقورىدا ايتىلغان 2 - خەلىپى كىنونىڭ
خەلق طرفىدىن ، قانچىلىك « سوپوب »
كوروشىنى آنچه اوزاق سوزلىمەسە كەو ،
شەرىمزدە موندىن ايلگىرى اوينالغان امير
كا كىنو لىنتالرىدىن « اولوكلەر تا نسا
سى » نى ئەسلىسەك بولودو .

كىنو جەمئىيىتىدىكى تشويقى چاريلار
نىڭ ايڭ آلدىنقىسىدور . مقصدلى تولوق
ايچرا قىلىش اوچون كىنو صنعتىنىڭ تىور
موشقا ماسلاپ اشلىنىشى طلب قىلىنىدو . سو
ويت حكومتى طرفىدىن اشلىنگەن كىنو
فىلىملىرى مقصد طرفىدىن قانچىلىك
كەڭ دا ايرىنى اوز ايچىگە آلغان بولسا ،
صنعت طرفىدىن ھەم شونچە اوستون تو
رودو . شونوڭ بلەن كىنو صنعتىنى ترقى
قىلىوروش اوچون چوڭ اھمىيەت بىرىپ ،
سوويت حكومتىنىڭ بىر قانچە رىسپوبلىكالى-
رىدا : - تاجىكىستان ، اوزبەكىستان ، قىزاق
زاغىستان ... لاردا كىنو استودىيەلىرى
تەشكىل قىلىپ دۇنياغا يىڭى - يىڭى ايچادى
فىلىملارنى تەقدىم قىلماقتا .

حاضر قى دۇنيادا كىنو اشلىرىنىڭ
ترقى قىلىپ كىتاب بارغان واقتىدا سوويت
كىنولارىنىڭ غلبە سىنى 46 - يىلى او ك
تەبىر آيدا 26 دەولەتنىڭ قاتنىشىشى بلەن
دۇنيا بويىچە اوتكوزولگەن 2 ھفتىلىك كىنو
مسابقىسىدىن تولوق كورگىلى بولودو .
بومسابقىگە 4 تىلدا كىنو قويوب ، سوويت
حكومتى طرفىدىن مەسابقىگە تەقدىم قىلغان :
بىرلىن ، تاش گول ، عالى اوزگوروش ،
بىزنىڭ وطندە ياشلىق ، زوييا ، سولنىچنى
فىلما - ناملىق كىنو فىلىملىرى دۇنيا بويىچە
بىرىنچىلىكنى آلدى . بومسابقىنىڭ نەتىجىسىبو ،
سوويت كىنولارىنىڭ مضمون وە صنعت طر
فىدىن قانچىلىك اوستون ايگەنلىگىنى اينقلايدو ،
بىز شىرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ بو
گونكى كۈنگىچە مەستەد ھاكەيىتىنىڭ ھەر

طرەفلىمە ايزشى آرقسىدا كينو صنعتاش-
لاردا هنج قانداق اساس قورالغىنەز يوق.
آما خلقىمەزنىڭ كىنوغا بولغان تەشنا لىغىنى
خوشنىمەز سوويتلەر حكومتى تىگشلىك لىز-
تالار بلەن تار قىنلەپ كەلدى ۋە كىليوا-
تىدو .

بىزنىڭ خلقىمەزنىڭ معلوم ايلغار قسە
لمرى كينو كارتىنا-پىنى علمى يوسوندا
كوروب تجربىلەر ۋە معاوماتلار حاصل قلا
سىمەو ، كىنونىڭ سورتىنى عادى كوروش
بلەن قناعتلىنىپ يورويىلەر مو آزامەس .
مثلاً: شەرىمەزدە اويتاغان « تاش گول »
فلىمىنى ايدىغان بولساق ، بوفلمەنى بىر قانچە خلقى-
مەز چىرايلىق چىكايە ايكەن ، بو چىكايە نى
چىرايلىق قلىپ اشلەپتە دەپ قويدو . بو-
فلمنىڭ ايدىتالو گىمەسىنى ۋە بو كىنو نىڭ
جەمەتكە يەتكوز دىدىغان تەئىرىگە آنچە اعت-
بار قىلمايدو .

« تاش گول » فلىمى اوزە قاراش
قا خىالى چوچەك بولسىمەو ، اونوڭ مضمو-
نىنى توبەندىكىچە چوئەنسەك خطابولمايدو:
فىئە رالىزم جەمەتىدىكى معلوم ئەز
گوچىلەرنىڭ اوششاق ھەر مەدارنى قانداق
يوسوندا خارلاپ ، ارلارنىڭ ك-و چىدىن
قايسى طرىقىدە فايدىلانغانلىغىنىڭ تە سوپىر
لرىنى ، اويىچىلىق ھونورى بلەن كون
كوچور بوانغان ... بووى عائىلىسى بلەن
« بارىن » عائىلىسى اونتورسىدىكى فرە
نى ياخشى كورسوتوب بېرىدو .

بوواينىڭ اوغلى گرىشا ياش كو
نىدىن تارتىپ ھونەر اوگونوش ھەۋەسىد-
گە قانچە بىرلگەن بولسا ، تورموشنىڭ سقىد
شى آرقىسىدا پادىچىلىق كە سىبىنى ھەم
قولدىن بەرمەيدو . لىكىن « قانچە اشلە-
سەگەۋ سەن يامان » دىگەندەك گرىشا
پادىچىلىق اشىدىن برەر ياخشىلىق كوروش-
نىڭ اورنىغا ۋە ھردايم تاياق ۋە زەھەردەك
سوزلەر بلەن « مكافاتلىنىدو » .

اوزىدە زور ھەۋەس حەققانى حىياتى
بار ياش گرىشا اويىكارچىلىق ھەرىتى-
لاردا كورگەنلىكى اوچون نەفىس نەر-
سىلەرنى تاش بلەن اويوش صنعتىنى اى-
گىلەپ ، اطرافىدىكى قول ھەر مند ۋە
دەھقانلارنى اوزىگە جلىپ قايدو . شو يول
بلەن گرىشا اوزىدە قانداق برگو زەل
فضىلتنىڭ باراغىنى بىلدورىدو . بونوڭ نە
تىجىسىدە چىرايلىق قىز كاتىمەو گرىشانى
ياخشى كوروب قالىدو . كىيىن بولار تور
موش قورماقچى بولغاندا ، بولارنىڭ توي-
يىغا ايككىنچى بىرسىھەرلىك كوچ تەئىر قلىد-
ىو . بووايلارنىڭ « تاشدىن ياسالغان گول
بار ، بو گول نەسەلىق بولوب ، قشداقار
نىڭ اوستىدە اىچىلىدو » دىگەن افسا نەسى
نەفىس ھونەر بلەن آشنا بولغان گرىشانىڭ
يورۇگىدە تەئىر قالدورغان ايدى . بوپەي
تىدىن فايدىلانغان سىھەرلىك جادوگەر -
گرىشانغا كورونودو . شونوڭ بلەن گرى-
شانى كاتىدىن ايرىپ - اداشتوروش ۋە

تورموشىنى بوزوش قىدىدە تىلىمىدە ئاتلىق تاغ
 آراسىغا ايلىپ كىرىپ كىتىدۇ ، آداشتۇر
 روش مقصدىدە تيارلانغان زىب - زىنەت -
 لىك وە حيران قىلارلىق كورونوش گىرىپ
 شانگ عىلىنى ھېچ بىر آزدورالمايدۇ ، بىر
 چەتدىن اوز تورموشىنىڭ مەجبىتى پۇرىگىدە
 قانچە دولقونلانسۇ ، 2 - طرەفدىن نەفەس
 صنعتكە بېرىلىشى ھەم شۇنچە آرتىپ كىو
 روشكە خومار بولغان تىلش گولنى قول
 بلەن اوزىدەك ياساپ چقىرىدۇ . وە شۇ
 ساعتدىن باشلاپ مونداق زىنەتلىك ساخ-
 تىماتىدىن اوزىنىڭ مەجبىتى ارقىسىدا آمرىپ
 غى كاتىبە بلەن تورموشىنى خوشال اوز
 كوزوشنى خالاب آلامچىلار يولبغا ئەرگەش
 مەى اوز مقصدىگە يىتىدۇ .

مانا بونوگدىن شونداق نە نىجە
 چقىرىش مەكەنكى : گرىشا اوششاق قول -
 ھنرمندلر ايچىدىن چققان آزادلىق سوبىگو
 چى بىرىش بولوب ، اوھەردايم ئەزگو
 چى صنفيغا قارشى حرىكت قلىدۇ ، اوزىپ
 دىكى ترشچانلىق بلەن ظلومغا قارشى كوچ
 توپلاشنى يانغىشى بلىدۇ . ساختە پەز لەر
 طرفىدىن كوز بويىش اوچون بىر يىلگەن

ساختا حىياتنىڭ سىرىنى چوگوب تاشلاپ
 اوزىنىڭ مستقل تورموشنى بىخىلىك حىياتنى
 عالى بلىدۇ .

چوڭ « بارىن » لار مو اوششاق
 كىسبچىلەرنى قانداق طرىقىدە اىزىش وە
 اولارنىڭ قانداق يوللار بلەن كوزىنى بو
 ياب آداش اشلىرىنى قوللانغانلىغىنى عامە
 گە سىرلىق بوسوندا تصويرلەپ بەرگو
 چى ، سىياسى اھىيەتكە اىگە بولغان كىنو
 دور .

دىمەك سوويت كىنولرى مقصد
 سز اشلەنمەيدۇ ، بعضى كىنولار مقصد
 نى اوچوق كورسونوب بەرسىمۇ ، بعضلىرى
 كىناپە بلەن اشلىنىپ ، مقصدنى چوشو
 نوشنى كورگوچىنىڭ اختيارىغا بېرىدۇ .
 شونوك اوچون اوتىموشدىكى واقىعە
 لەر ، حاضرلى احواللار وە كەلگوسى حىيات
 اوچون بىزگە عالى دەرس مضمونىدا طر
 بىدە بەرگوچى سوويت كىنو قىلمارىنى
 دايم كوروب توروشنى كوندولوك تور
 موشىمىزغا عادەت قىلىشىمىز لازىم .

محمد پلقى كمالى

كىدە ، قانشا ۋە مەر بار .

شەن كۇرمىس ەندىپ ، كەتەپ بارا چات -
 قان كەزىمىزدە ، ئۇنىمىدە قىلىشىمىز وردا -
 لارى بۇزىلىپ ، جەر جۇزىلىك بەيىمىش .
 لىك بىلىنلدى .
 ارىپنە بۇل : جەر جۇزىلىك بەيىم .

« بىز بلە ، التاي ، تارباغاناي قالدە -
 تارى قوزەلىپ ، انىقات ۋە شەن كۇرمىس
 قىلماندىمىزدان ، جاۋدىك مۇكەمال - جا
 رانتى كۇشەن بوي سۇندىردىق .
 دىدى قالمان 7 ايماننى ازان ەتۋۋ .

شىلىك بىز دىكى سوعىستى توقتانۇۋىمىز -
دى كەرەك ەتەدى .

سوندىقتان بىز : چاك ۇبانجاڭنىڭ
شەگارا ولكەلەرگە قاراتىپ ، « ول جەر -
دە جاساۋشى ۇلتتاروزدەرمىن - وزدەرىمەڭ
گەرە الاتىن بولسا ، بىز ولارعا مەركىز -
لىك خۇقۇق بىرۇۋگە دايارمىز » دەپ -
جاريالاعان جارناماسىنا نەگىز دەلىپ ، قۇ
رالدى كۇرەستى توقتاتتىق .

ماقساتتى ورمىنداۋ بۇشىمىن ورتالىق ۇك -
مەتتىڭ وكىلدەرمەن ۇرىمىچىدە 1945 -
جىلى وكتاىردىڭ 10 نان باستاپ ، كە -
شەس جۇرگىزدىك .

بۇل كەشەستە ارىينە بىز تولدۇق خو -
قۇق سۇرادىق . كو نالاستار بولدى .
بۇل قۇرالدى كۇرەستىڭ ساياسىي كۇ
رەسكە اينالغان ەۋىرى ەدى . ناتىيجەدە ۱۱
تارماق بولاپ جازىلعان جانە 2 تۇرلى قوۋ
سىمىشا قوسىلعان بىتىم جاساستىق . بىر -
تىم قول قويىلدى . كىشە بىيە بولغاننان
كەينى ونى مۇلتىكىسىز سىكە اسىرۇۋ بۇشىمىن
بىتىم بويىنشا بەلگىلەنگەن وكىلدەر جا -
عىنان (ساياسىي سىتەردى بىس جۇزىنە
اسىرۇۋۇلدىنبا) تۇزىلىپ شىعارىلدى .
بىس ەندى ساپاسىنا تۇسىپ ، سول ەرە -
جەدەگى كورسەتەلەرى بويىنشا بۇتىمىن شى -
مىس تۇر كىستانعا قانات جاىپ سىكە اسا
بەرۇۋى كەرەك ەدى .

قال وندى بولمادى . ايتا كەتپەسەك
تە كۇندەلىكتى گازەتتەن كورىپ وتىر -
مىز . ازات بولەن وسى بۇش ايەقتان باس -
قا ايماقتاردا كۇنى بۇگىنگە دەيىن بىتىم
تارماقتارىنا قايشى سىتەر جۇرگىزىلىپ كە
لۇۋدە . بۇل ارىينە كەر تارتىپا كۇشتەر -
دىك مەيلىنشە قارسىلىق ەتىپ ، قالىقتا
بۇقاراشلىقتى بۇرگىزۇۋىنە ەيك بەر -
مەي وتىر ەندىغان . الايدا قلىق « نەڭ
لىك » دەگەن سوزدى تولدىق تۇسىنەنمىن

بولدى . « تەڭدىك » دەگەندى « ۱۱ باب -
تى بىتىم » دەگەن سوزبەن بايلاندىتىرىپ
ۇعاتىن بولدى . سوندىقتان تەڭدىكتىڭ
سىكە اسىرىلۇۋى بۇشىمىن بىتىمنىڭ چاق -
سى اتقارىلۇۋىن جۇرت تالاب ەتپەكتە ؟
بىتىم بويىنشا وزدەرىندە قىنداي خۇقۇق بو -
لۇۋ كەرەك ەگەنمىن بىلمەيتىن ادام قالعان
جوق دەۋگە بولادى .

سول سىياقتى قانداي ارەكەتتىڭ بىر -
تىمىگە قايشى ارەكەت ەكەندىدە جۇرت تا -
ندى الاتىن بولدى . سوندىقتان قالىق قا -
زىر بىتىمدى تانىدى . بىتىمنىڭ بىيە -
سى ولكەلىك ۇتەت دەپ بىلەدى . ال بىر -
تىمىگە قايشى ارەكەتتى جانە ول ارەكەت -
تى سىتەۋشىنى قالىقتىڭ ، ولكەلىك ۇك -
مەتتىڭ دە ، بىتىمى ، قالىقىن ولكەلىك ۇك -
مەنكە جاقىباعانىڭ ورتالىقتىڭ دا دۇ - پانى
دەپ بىلمەن بولدى .

فازىر بىتىم بويىنشا تەك جاڭقا قۇر -
لىستى سىكە اسىرىپ ، قالىق تۇرمىسىن
جاقسارتۇۋمەن ماەنەيەنتى كوتەرۇۋ ، ارە -
كەتتەرى ەنا جۇرگىزىلۇۋ كەردى ەدى .
بىراق بىس جۇزىنە كەلگەندە بىتىم تار -
ماقتارىنىڭ سىكە اسىرۇۋىنا بوگەت بولاتىن
سىتەر تۇۋىلىپ وتىر .

بۇل جانىدلار اشكەنەنى اشىق اي -
تۇزعا ەرىكىسىز اپارادى .

اشىق ايتىق ، بىز شىمىس تۇر -
كەستىن قالىق شى قىشاندا بىرەۋگە ۇك -
تەمدى تىلۇۋدى وبىلايمىز . تەڭدىكتىنعا -
نا وبىلايمىز . 20 - عالىرگە لايىقتى ما -
دەندىيەتەمىزدى وركەندەتپ ، تۇرمىسىمىز -
دى جانسارتىپ ەرىكتى بومىر سۇرسەك
بولدى .

بىزدىڭ بۇل تۇردە بومىر - تۇرۇۋ -
مىزدەن شى كەلگە زىيان كەلمەك ەمەس .
سوندىقتان بىز ، كەندە - كەم بىزدىڭ
ۆسىندى اي بومىر سۇرۇۋمىزگە توسقىندىق

قىلسا ، ونى : وزىنە تەنگەگىسى كەلمەي
 ادەبىي تومەن ۇستاب تۇرىپ ، زۇۋۇ ، قا -
 ناۋ ، جەۋ ، قاندىمىزدى سورۇۋۇ ، ۇشىن سى -
 تەيدى دەپ بىلەمىز .

بۇدان قانداي قورتىندى

شەعادى ؟

بۇدان سول ەبىتىمىزنىڭ سىكە اسۇۋۇ -
 نا بوگەتتىك تەتەندەر دىك قالدىقا باقت
 تىلەمەيتىمىز جاۋ ەكەندىگى ، وزىمىشلىكەر
 قارا نىيەتتەر ەكەندىگى دالەلدەنىپ شە -
 عادى :

ەگەردە ەبىز تالقىمىزدى باقىتتى تۇرمىس -
 قا جەتكىزەمىز دەسەك ، ەبىتىمىزى تولىق
 سىكە اسىرۇۋىمىز ؛ ەبىتىمىزنىڭ سىكە اسۇ -
 ۋىنا قارسى ارەكەتتەردى مۇلدە جويۇۋۇ -
 ەن كەرەك .

بۇل سىتى تولىق سىكە اسىرۇۋۇ عۇ -
 شىن دۇنيە جاعدايىنىڭ بۇگىنگى اخۇۋا -
 لىمەن جۇڭگونىڭ ەمان - جايىن سىكەرە
 وتىرىپ تارىقىمىزداعى دالەلدەرگە چاقىسى
 ەساب سالىپ ەبىس قىلۇۋىمىز شارت .

ەبىز بىلەمىز ، شەعبىس تۇركىستان
 تارىقىمىندا شەعبىس تۇركىستان قالدىن 300
 جىلدىن بەرى قىتئەي وتارشىلدىرى وتار -
 لانىپ ، بىلەپ - توستەپ كەلگەن دەگەن .
 دە ەبىزدىڭ اتا - بابالارىمىز « باسقا سالا
 سا ەولمىپ ؛ . . . سىللاسا كونىپ » چۇرە .
 بەرگەن جوق .

تالاي سەت بوسىناندىق ۇشىن قوز -
 عالىدى ، جەڭدىدە بىراق قايتادان تارتتى -
 رىپ قويىپ وتىردى . سوندا ەبىزدىڭ اتا -
 بابالارىمىزدى كۇشپەن جەڭىپ قايتا تار -
 تىپ الىپ وتىردىما ؟

ە جوق . تۇسىنىپەستىڭىمىزدەن پايدا -
 لانىپ ، ادەبىيەن الىپ وتىردى . ادەبىس بول -

عاندا ەوز ەشىمىزدەن شەققان باس پايدار
 شىل ارىمىز ادامداردان پايدالانىپ ، ارا
 مىزغا چىك سالىپ ، وزىمىزبەن ەبىمىز
 دى جاۋلاستىرىپ قويىپ ، سودان بارىپ
 قايتا باسىپ الىپ وتىردى .

قازىردە قىتئەي مەملەكەتتى قانشا قا -
 لىقىشلىمىن دەسەدە ، قانىنا سىڭىپ قالدىن
 جاتىپ شەھەرلىك ادەتتەردىن تىستەي الماي
 چۇرگەن كەر تارتىپالاردان الى دە ارىلمان
 جوق . ونداي كەر تارتىپالار قىتئەي توپى -
 راعىنىڭ ار قاتتىمىندا بار سول تاراۋدان
 ەبىزدىڭ جەردىمىزدە بار . ەبىز ەوز تەڭگى -
 لىڭگىمىزدى ، تولىق قولغا الۇۋىمىز ۇشىن
 سول كەرى تارتىپالارمەن اياۋسىز تۇردە كۇ -
 رەسىپ وتىرىمىز .

بۇل كۇرەستە كەمىنىڭ جەڭىلىپ كەمى -
 نىڭ قالاتىنىن ، ياكى قانشا ەومىر بار -
 لىدىن جاعدايدى جەتە تەكشۈرىپ ، ەبى -
 لى ورىستەتە ويلاپان ادام تۇسىندى .
 قىتئەي كەرى تارتىپالارى سول ەوزى .
 نىڭ اتا مۇراس ادەبىسى بولمىپ قالغان ەوز
 ارا جاۋلاستىرىۋۇ ساياساتىن مىنە قازىردە
 سىتەپ وتىر . ەبىزدىڭ كەبىمىز اقماقتار -
 سوعان اجەپتەۋىر بىنانىپ دۇزى قارالىق
 قىلىپ چۇر . اخىق بولماسا ول دۇزى قا -
 رالار قىتئەي كەر تارتىپالاردىڭ سوڭىنا ەرۇۋۇ
 دىڭ قانشا ەومىرى بارلىدىن نەگە تۇسىندە -
 بەيدى ؟

دۇنيەدە ەندى ۇلىشىستىك ارەكەت
 بولمايتتىنەدىن ەبىلىپ وانكەمىزدەگى بە -
 ندىگە قارسى بولمىپ جاتقان ارەكەتتەردىڭ
 سول دۇنيەدە بولۇۋىغا تىيىستى بولمىغاندا .
 شىيىستىكتىڭ ارەكەتتىك ەبىر تۇرى ەكە -
 ندىن تۇسىنىپ دىغان ەلەسۇۋىڭىڭىزغا -

تارتىبالاردىكى بولۇپ بارا جاتىپ ايتقان ساند -
 لىدىراغىنا سەنئۇ دۇزى قارالدىقتان باسقاباي -
 لىدا كەلتىر مەيتىندىكىگىزە اشىق تۇسىنئۇ
 كەرەك .

«بىز بىلەمىز» بىتىم قىتاي كەر تار -
 تىبالارنىڭ ۇۋلى تۇمىسىغا سوققى بولۇپ
 وتىر . سوندىقتان ولار نىسكە اسىرماۋدى
 نىدەيدى وعان بوگەت جاساۋ «ۇشىن» ۇلت -
 پەن ۇلتتىڭ ، ۇلكەندەرمەن جاستاردىڭ ،
 وقىعاندارمەن وقىماغانداردىڭ ، ايەلدەرمەن
 ەرلەردىڭ ، ت . ب . ب . اراسىنا بىرىنكى سا -
 لاي . بىرىنكى دەگەنمىز جوعارىداغى پار -
 لاسىتىرىپ ايتقان توپتاردىڭ بىرىنەن بىر -
 نە قاراي وتىلگەن كىشىكەنە عابا بىر بىرىستى
 (بالىسى جاڭگىلىستىن بولغان) . داپ - دارداي
 وقىغا ەتىپ كورسە تۇۋمەن ولاردى وشەس -
 تىرۇۋ .

جوعارىدا ايتتىق كەبىر سۇۋاستار
 وسىغان جەتە تۇسىنىپەي وعان دىنانىپ كەلە
 شەك ۇرپاغىمىز الدىندا «جۇزى
 قارابولۇپ وتىر .

تۇۋۇسقا ئىدار ش قىلىشاندۇسپانداردىڭ
 ازىدىرۇۋىنا ، (سىرتى تاتتى «ۇشى ۇۋ - و
 زىنە) الدانباۋ كەرەك . ولاردىڭ بومىرى
 ۇزىن مەس . ولاردىڭ ارتىنا ەرۇۋ كەر -
 تارتىبالارغا سەنئۇ جارعا قاراي كوزدى
 جۇمىپ جۇگىرە بەرۇۋ بولادى .

سوندىقتان «ارسىتىڭ» تۇبىن ويلاب
 «وز ارا بەرەكە بىرلىگىمىزدى نىعايتىپ
 كەلەسىدەگى كوزدەگەن نىسانامىز عاجەتۇ -
 ۇمىز كەرەك .

انشا اللە «بىزدىڭ كەلەشەگىمىز نۇرلى
 «بومىرىمىز ۇزىن بولادى . سەبەبى : «بىز
 اقدىقات «ۇشىن ارەكەت ەنەمىز . اقدىقات
 «ۇشىن ارەكەت ەتكەن ەلدىڭ نىسى جەڭمىس .

سەن ەزىپ شۇۋ ەكەنمىن نەگە ، ويلاماي -
 دى ؟

ايتبەسە «گەرمانىيادان شىققان» فاشىيى -
 س - نەمىس ۇلتى ، جاپونىيادان شىققان
 يەپەر مېالىستەر - جاپون ۇلتى . . . بىز -
 دەن - مۇسۇلماننان وندايلار جوق ەكەن»
 دەپ ويلاب «دۇنيەدە بىزدەندە فاشىيىستەر
 شىقتى » دەگەن ات قالدۇرغىسى
 كەلەمە ؟ بىراق اباي ايتقانداي ، «جەر
 ورتەپ شىعارغان اتتىڭ نەسى «سان» .
 فاشىيىستىك ارەكەتكە ەزىپ «وز ەلدەن ،
 «وز جۇرتىنان قارغىس الىپ ات شىعارۇۋ -
 دىڭ نە اتۇۋەرى بار ! ؟

جوق ات شىعارۇۋ مەس شىعار «ۇلت
 «ۇشىن» شىعار . ۇلت «ۇشىن بولسا 11
 باپتى بىتىمگە قارسى بولغانى قالاي؟ ولەر
 جەرىن ايتقاندا ۇلت «ۇشىن مەس ، اناق
 «ۇشىن دە مەس «اقشا» «ۇشىن . شىر -
 كىن اقسا ، نەتكەن وتتى ، نەتكەن جۇل -
 لىزدى ەدىڭ . بىرەۋدى جولان شىعارىپ
 ارامىزدان كەتىرىپ ، ماسقارا قىلىپ وتىر -
 غان . آي نامىستى بىلمەگەن شىر كىندەر
 تورغىن كىيگەن ادام بەيدىشكە شىغىپ مانا
 كىيىپ جۇرگەندەر توزاققا تۇسەدى دەپ
 ەستىدى مەكەن دەشى ؟ ا شىنداپ تاك .
 سىنىڭ «ۇشى قىيمايدى ، «وز ەت «وزباۋ -
 رىنىڭ سوندايلىق ەتىپ وتىرغانىنا ارىد -
 نە اشىناسىڭ . بىراق امال نە ؟ اشىنغان -
 ەن وزىنە «وزى اشىنپاعان شىر كىندى
 قايتەسىڭ ! ؟

سوندادا ايتا كەتەلىك دۇنيە جۇزى -
 لىدە كەر تارتىبالىق ارەكەت بولۇپ بارا -
 جاتىر . سوندىمەن بىرگە قىتايداعى كەر
 تارتىبالاردا بولۇپ بارادى . ەندەشە ول كەر

تى بولادى . سەبەبى جەر جۇزىندە گى ادام
بالالارنىڭ كۆپىيىشىگى سول اقبىقانتى قالاي .
دى . سوندىقتان بىزدىڭ دەلەشە گەمىز
نۇرلى بومىرىمىز ئۇزىن .

ئەدەشە بىزاسىرەسە پ . ش ت
توشكەرىسىشەل جاسنار ۋەدىنىڭ مۇشەلەرى
قالقىمىز شىندە گى كەيپىر جەتە قاراۋعا
شاماسى كەلەي ، جالاقشىلارنىڭ سوزىنە
سۇرىنىپ قالاندىن ادامدارعا تۇۋرانۇسقاۋ
بەرۇۋگە مىندەتتىمىز .

بۇل جوندە بۇقاراشىلىقتى جاقسى
جۇرگىزە ، بىلىپ ۇلتشىلىق مىنەزدى تاستا
ۋەمىز كەرەك .

قاي قىزمەتكەر ، قاي سانالى بولاسىدىن
«وز ۇلتىن جاقسى كورسە ، الدىمەن باس .
قا تۇۋدىسقان ۇلتتارعا جاردەم ەتىپ سولار .
دى قورعاسىن سوندا ونىڭ كوزدە گەن ماف .

ساتى سىكە اسادى . بىر مېسەل كەلتىرە
كەتەلىك : «گەر كەشەگى قىتايدان بولعان
قىزمەتكەرلەر ، جاۋىز دىق قىلماي ، كۆپ
شىلىككە جاقسى ، مادەنىيەت ، ونەر ۇيرە .

تىپ ، قالىق تۇرمىسىن كۇن ساناپ العا
باستىرىپ وتىرسا ، بىز ولاردى قۇۋالاب
توشكەرىس ئىنارما دەدىك ؟ ارىينە ، بىزدىڭ
بىزدە گەنەمىزدى ، ونى سىت ب وتىرعانسوك
ول بولماس ەدى . دۇرىس ولار وزمەشىل .

دىك قىلدى ، قىتاي ۇلتىن اسپانغا كوتەر .
گىسى كەلدى . ول جەتپە مەبىزدى دە قىتاي .
لاستىرماق بولدى . شىكەرىدى گى كۆپتە .
گەن قىتايدى جانسى تۇرمىسقا شىعارۇۋ

«ۇشىن مۇندا اكەلدى . ارىينە بۇل ۇلتىن
جانسى كورگەندىك ۇلتىن اقامقورلىق ەتكەن .
دىك . بىراق بۇگەن قامقورلىقتىڭ ناتىپ .
جەسى قالاي شىقتى . «چاپونىيانىڭ تار . مار

بولۇۋى دەگەن كىيىنودا - چاپونىدار
مۇشەۋل قالىق رەسپوبلىكىسىنا اسكەرلەردىن

«سەندەر قالقىندىڭول كولىدە شومىتىپ ساپا .
قات ەتەمىڭدەر ولدەنساۋلىققا اسپايدالى ،
دەپ الىپ كەلىپ ، مۇشەۋل قالقىننى تاپاي
جەپ دەنساۋلىقتى جاقسىلاۋدىڭ ورنىنا بۇرىن .

«مى تىرلىكتەرىنەن ايرىمىغان اسكەرلەردىن
جىيىناپ اكەتىپ جاتقاندىن كورسەتكەندە گى
سىياقتى بولدى شەعبى قالقىن كۆپ قىيىن .
شىماقتارعا ۇشرايتى . بەيشارا

كۇناسىز قاندىن - بالالاردى جەر
سۇۋلارنىڭ اداسىتىرىپ قاتتىتىپ بولدى .
ما قالدى . مىنە وسى سىياقتى ، بىزدە
تەرىس ارەكەتشىلەر تىلىنە ەرىپ بولمە .

سىز بىر ىستەرگە بولاندىمىغاندى بوي .
ساق «وز قالقىمىزدى قولىنان بەتەلەپ بارىپ
ۇراعا بىتەرگەن بولامىز . اشىپ ايتقاندا
قىتاي كەرتار تىلارنىڭ ورنىتىپ بەرەتىن

باختىنا سەنسىك ونىڭ ناتىپچەسىدىن : «وز
باسمىز سوناۋ ورتالىق قىتايدىڭ ساپۋان .
زالارىندا قولامىزغا تەسە ۇستاپ ، نەمە .
سە بەلشەمىزدەن سۇۋ كەشىپ كۇرىش وتاپ

ايتپەسە قاراڭ قالعان ساددىشىن سەپپىلدى .
نىڭ كەتەنگىنە تەدىن بولىپ تۇرىپ جانە
كۆپىمىز جول جونەكەي كوزىمىزدى قارعا
شوقىپ جاتقاندا كورەمىز . ولاردىڭ بەرە

تىن باختىنىڭ نە كەندىن سوندا تۇسىنەمىز
تۇۋىپ ، وسىپ كىندىك قاندىمىز توگىلگەن
بۇل جەرلەرىمىزدىڭ ۇستىندە الدە قانداي
قايلاردىڭ جۇرگەندىن كوزىمىز كورەدە

المايدى . ئەك «وزمىز كەتەردە گى ، جانە
بۇرىنقى تۇۋعان ەلدىڭ ورتاسىندا بۇلاڭ .
داپ قۇربى قۇرداستارمەن اسىرسالىپ
ويىناپ جۇرگەن كۇندەر جۇرە گەمىزدىڭ

تۇبىنە قان بولىپ ۇيىپ سونىڭ ازابىنى
دەرتى عانا بىزگە باخت بولدى سانالادى .
سونانسوك ،

ومىرلەرى قىسقا تىپتى ۋزىن بولغان كۈن.
 دە كورسەتەتتىن چاقىلىدى «الگى» دەپ
 ايتىپ وتتىك . الەندى ەرمە گەندە؛ اباپ
 تى ۋىتەمدى تولەمدەن سىكەسىرىپ وسى
 بەت المىسپەن العاقاراي ۋمتىلەندىمىزدا گۈل
 دەنگەن ، اۋقانتى جانە مادەنىيەتنى ەل بولاندى
 دەمدىمىزغا مىسالى كەلتىرىپ ، دالەل جاساپ
 وتىرۇۋىدىك قاجەتنى جون شىعار . سوندىق
 تان گەندە قانشا ۋومىردىك بارلىغىدىن ويلاپ
 قاي جولىدىك اقيقات ەكەندىن تاۋىپ سوند
 مەن بۇلجىماي جۇرەبىلىگىزدەر .

پ . ت .

«تۇغۇپتىق ۋىسى ەكەنەوي، ۋومىردە گەن
 كۈن بۇرىن كوز گە كەلىپ كورىنپەگەن،
 كەشەگى يىتىگەنەمال بارما
 كەمدى تۇۋىسقانلا» ۋولدىن دەگەن «
 دەگەن سىياقتى زارلاردى عانا ايتۇۋالسا
 مىز ياكەلەدى ياجوق .
 مىنە قازىر بايقاسا كىمىزدار جوعارىدا ەلەش
 نىك الگى ەكى جولىدا عىداي ەمەس
 «ومىر كۈن بۇرىن اق كورمىپ تۇر .
 يىراق ۋسىندى كورە ۋىلۇۋىمىز كەردەك .
 تۇۋىسقاندار تەرىس ارە كەتتىلەردىك
 تىلە ەرمەۋ ۋۇشىن الەمدەن ۋلاردىك ۋوز

گودوك

(بېشى 2 - 3 ساندا)

3

غا كور ونوپ قىلىپ ، كوچىلار بالىنى
 ياقلاپ آرىغا چوشكەندە ، مىخانىك قولىنى
 شلىتىپ چقىپ كەتكەن .

اگر دە كومور كىلىپ قالسا ، اونى
 ۋاگونلاردىن تو كوش اشىدا ۋاسىلوك كو
 چىگارلارغا ياردەملىشەتتى . او كوتىلىنىپ
 كى بارلىق يوللارنى ەم اشىكلەرنى بىلەت
 تى ۋە بر نەچچە كون كىلىپ بور گەندىن
 كىپىن ، او ، اوزى كرىدىغانغا نھايتى ئەر
 لىك يول تىپىپ الغان . شو يولى بىلەن
 ەيچ قانداق تەكشورگۈچىگە كورونمەى ،
 ەيچ قايسى اشىككە اورونماى ، توب توف
 رى كوتىلىنىپ كرىپ باراقتى . او ۋال
 كومور تورىدىغان قوراغا بىرىپ ، ەوا
 تازلايدىغان كاپىغا (ۋىنتىلەسىگە) سوڭ
 گۈپ كرەتدە ، شو كاناى آرقلىق كۈل
 تو كىدىغان اوراغىچە بىرىپ آلانتى . اوڭ
 لىن كىپىن تامغا يىقن قلىپ بە كىتىلگەن
 لومغا اوخشاش اوزون نومورگە يامىشىپ
 كىپ كومور قىرىدىغان اورىغا چوشەتتى

ۋاسىلوك آلەيشىشقا كەلگەن اشچىلار
 نىك برنجى گروپپىسىغا آرىلىشىپ زاوردا
 كرىپ الغان ايدى . اوخوشنىسى سىرو
 گانك اولومى توغورلوق قانداقلا قلىپ بول
 مىسون آندىرىغا سوز لەپ بەرمەكچى
 ايدى .
 ۋاسىلوكنىك ، آكىسى قىشىغا ەتسى
 اش وقتلىرىدە ۋ اشچىلارنىك آرسىدا نقى
 لب بوروب ، كوزەتچىلەرگە كورونمەى
 كىرىپ كەتكەن چاغلىرى تولا بول
 غان .
 او ، پات - پاتلا آكىسىنىك ينىغا كى
 رىپ ، ئەتىدىن كەچ كرگىچە كوتىلىنىپ
 لىن چەماى ، قانداقلا بولمىسون آكىسى
 نىك برەرشىگە بولوشوب برەتتى . شونىك آر
 قىسىدا بر آز كونلەردىن كىپىن ، كوچى
 گاراتى ەرنىنى تولوق اوزلەشتوروب آل
 غان ايدى . شوڭلاشقا بوتىمەن بالىنى
 كوچىلار يامشى كوروب قالغان .
 بر كونى اوپان سترومىل (مىخانىك)

او بەردە بر نەچچە اندرانسېنتى بر چەتتە ،
 اغدوروب ناشلاب ، كوتلىنىپنىك كومورالە
 دېغان گوردېگىدىن چىقتى . بو يزشورون
 سىرىنى واسىلوك ھېچ كېمگە ايتىپقان . حتى
 آكسىمەو بلامەنتى . اونىغا توبوتسىزلا كې
 رىب بېرىپ ، كوچىگەرلارنى حيران قىل
 دوروش اينتاين قزىق بىلنەنتى چونكى ،
 كوچىگارلار اشېكە تورغان نەكشور گوچە
 لەرگە كورونمەي نەپچىللك بىلەن كېرىپ
 كەپتودەب اوبلانتى .

اندېرىنىك كوتىلىنىپدىن چىقماي اشكە
 لەرنى ابايب الگىنىنى وە اونى لېگىئونىر
 لارنىك اولتورمەكچى بولوب بورگىنىنى بىل
 گەندە واسىلوكنى قورقونچ باسدى . او ،
 يورەكلرى جېغىلدېغان حالدا ، لېگىئونىر
 لارنىك كوتىلىنىپكە كىرمەك بولوب اومتولوش
 لىرىگە سەب سېلىپ يورەنتى .

اولارنىك بو اومتولوشلرى عملە اش
 مايرىغان طرەفكە چىققاندا ، واسىلوكنىك
 خوشاللىغى چەكدىن اشدى . واسىلوك اش
 چىلارنىك آرسىدا بر اويرققا . بر بوياققا
 يوگرەب ، ياشاگىرىفون كوزلرى بىلەن ،
 يالوورغاندەك قاراب ، تىزىش گىچىگارلار
 دىن سورىدى :

— آكا ، اولار امدى ونى نېمە موفلار ،
 ايتىڭا ؟

كوچىگارلارنىك ھېچ قايسى جواب بەر
 مىدى . نھايتى اولارنىك اېچىدىن برسى
 بىلىنىك قولىدىن توتوب بر چەتتە نەپ —
 چىقتى — دە :

جېنىڭنىك تىرىگىرە پانزاق كەشىڭنى
 توغرىلا ، كەت بوپەردىن ا ، بر سېغۇ
 بېشىنى بېدى . بە سەنمۇ بېشىڭنى بەي
 دەسەن ؟ — دېدى .

واسىلوك بورولوب اونىك آلدېدىن كە
 تتى . كوزارىدىن باش تامچىلرىنى آفقۇ
 زىرپ ، ايتىئونىرلارنىك نېمە قىلدىوا نقاتىپ
 نى كوروش اوچون يەنە يوگرەب بار —
 دى .

زاوود ھىرېلىسىدا توختولوشوب قانغان
 اشچىلارنىك ھەممىسى ، نەشوكوتىلىنىپدەبولۇپ
 واتقان واقەگە قارىشپ تورانتى . يالغوز
 بر يېڭىنىك نەرىمەنلارچە قارشىلىق كور
 سوتوب تورشى وە شو يالغوز يېڭىتكە نو
 راللىق لېگىئونىرلارنىك چامى بەنمەي تور
 شى ھەممەنىك كوڭلىگە تاثير قىلغان ايدى
 ايفر اش آرقىسىدا ايزلگەن ، روھى چوش
 كەن اشچىلار فقط برلا كشى شونچىلىك
 قارشىلىق كورسوتوب تورغاندا ، اوزلر
 نىك قانداشاسدىن چەندە قاراب تورغانلىق
 غا اېچىنغاندەك سىزىم انغان ايدى . گو
 دوكنىك بر نىماي چاينىپ تورىشى ، بو
 نوغورالوق حتى بر مېنوتەواونتىغوزماتى .
 پتاخاننىك تىدىرى ھەممىنى تاثيرلەندوردى
 اونوك توغورسىدا ، خىسرىلار آيىلار
 اوچوقدىن — اوچوق لا سوزلەشكە باش —
 لىدى .

— قارىشپ تورغىچە اوبالساڭلارچەو
 تەرلەر ا اونى ئامدى اولومگىلا چىقىرىپ
 قوبساڭلا كېرەك .

سىلەر تولىسى خوتونلار بىلەنلا اور
 شوشنى بىلىسزلەر . . . دېگەن ناراضلىق
 اونلەر اشكلاندى .

ايىلارنىك مونداق واقراشلىرى ، گو
 دوكنىك بر توختىماي چىلىنىپ تورىشى وە
 كوز الدېدا بولىواتقان واقىعە اشچىلارغا
 خېلى قاتتىق تاثير قىلدى . اولار زاوودقا
 راسىدىن چىقمايمز دەپ توروب آلدى . لې
 گىئونىرلار اشكلارى بىلەن اشترىشكە باشلىدى .

دى . شۇنداق بوغان كومور بارچىسىنىڭ
برسى دوگلاب چوشوب ، اونىڭ بالاڭغۇ
داق پونىغا نەپىتى قانتق نەگدى . اوشو
زامان يېقىلىپ چوشتى . رە اوزاق بېتىپ
لىدى . يېغلاپ بولغاندىن كىيىن يەنە شېگە
كرشتى .

واسىلوڭ كىچىگرەك بر اوبوق كولى
دى . لەيكىن كولاش ايشى بارا - بارا
قېيىنلاشتى . چونكى اوبوقدىن آلفان كو
مورلەرنى يوقورغا نەپچىقىشقا توغرى كەل
دى . وە مەكىن قدر پىراغراق نالاش
كىردك ايدى . بولمىسا دوگلاب بېشىغا
چوشىشى احتمال . كوموردىن كونورولگەن
چاك اونىڭ ايغز بورنىغا ، كوزلرىگە كى
رىپ بارانتى .

او ، چوشكوروب وە نوكوروب آوارە
بولدى . آما كومورنىڭ كوبلىگىدىن چو
تى كورەنەنتى . واسىلوڭ باشقا بەردىن
كولاپتىمەن دەپ رەنجىپ قالدى . اونىڭ
اوستىگە قورقونچلوق بېسىشقا باشلىدى . او
يەنە يېغلىدى .

- آندىرى ، آندىرو - او - اوشكا
دەپ جىنىنىڭ بارىچە وانىرىدى .

آندىرىغا كىملىو برسېنىڭ اونىڭغا اير-
چى آغرىپ ، چاقراغاندەك توبولدى . او
دەررۇو اپ - چورىسىگە قارىدى .
- تفو ، شەيتان !

لەيكىن كەينى طرفدە واسىلوڭ يىغ
لاواتقاندا كىلا قلىپ توريىدو . پتاختا كوتىل
نىڭ كومور آلىدىغان گودىگىدا ملتقىنى
توتوب ، دېرىزىلەردىن كوزىنى آلماي قا
راب توراقتى .

براندسپويت پتاختاڭ ينىدا توراقتى .
اونى اوجونتوروشقا از فالغان مولار دېرى
زىلەردىن آستا چىماقتا ايدى . كوتىلىنى
نىڭ ايچى قاراڭغۇلاشقان وە هواى ايغز
لاشقان ايدى .

آنلىقلىرى بولسا اوروب قوغلاشقا
كرىشتى . تىرىكىشىپ تورغان اشچىلاربر
ليگىتونىرنى آت اوستىدىن آغدوروب يەر
گە چوشوردى . اونى اشچىلارنىڭ قولىدىن
آران دىگەندە آجىرتىپ آلدى . شۇنداق
قلىپ ليگىتونىرلار اسكادرونى اشچىلارنى
آران بر نىمىلەر قلىپ زاوود قوراسىدىن
مايداپ چقاردى .

واسىلوڭ قەيەردە توراينى بلەي او
يانى - بويانقا يوگرب پورەنتى . اونى لي
گىتونىرلار كوروب قالدى .

ھەي بالا ! ساڭا نىمە بار بو يەردە ؟
توختا ! نەگە قاچىسەن ؟ دەپ اونىڭغا برى
واقىرىدى .

واسىلوڭ توب اچىگە سوڭگوب كر
دىدە ، جەينەكلىرى بلەن اشتىرىپ يوروب ،
توبنىڭ قوبوق يىرىگە بىرىپ آلدى . او
ليگىتونىرلارنىڭ توتوب ايلېشىدىن قوقوب
قاچتى وە بر اشىكىدىن اوتوب كومۇر تو
رىدىغان قوراغا كىردى . ئەنە شو چاغدىلا
اوزىنىڭ كوتىلىنىڭ كىرىدىغان يوشورون
يولى اونىڭ ايسىگە چوشتى

4

واسىلوڭ كومور آرىسىغىچە بېتىپ
باردى . اونىڭ ايچى قاب - قاراڭغۇايدى .
كوتىلىنىڭ چىقىدىغان توشوكنى تاپالمىدى .
چونكى اوتوشوك يىڭىدىن ئەپكەلپ توكو
لگەن كومورلەر آستىدا قالغان ايدى . او
سىلوڭ توشوكنى ئزلەپ خېلى آزارە بول
دى . اونىڭ ئزلىرىغا كومورلەر پېتىپ قارا
ڭغۇدا تەمىلەپ كومورنىڭ اوچلوق قىلار
غا بېشىنى اور بوبلىپ خېلى قىنالىدى . ئە
رى دوگلاخلىق كومورلەرنىڭ ايغز بارچى
لىرىنى بر چەتكە تاشلاپ اوبوشنا باشلىدى .

آندىرىغا قايسى وقتلاردا ، بونوك
ھەمىسى قارا باسقا تەك بىلەنەنەتە -
تى .

— آندوروشكا ، دىگەن بېقىنلا بىرەر
دېن واسىلو كىزىك اونی چىتى .
يوقورىدىن بىر تاش دوگىلەپ آندىرى
نىك ، ورىسىگە قاتتىق تەگدى . آندىرى
شوتلىش چوشكەن طرفگە قاراپ آندىرى
بولغان ایدی ؛ لېكىن « بو ، مەن واسكا »
دىگەن آواز پىتەمەنى آندوزمەدى .
ھىقىقى تىرىك واسىلو كىزىك يىنىغاچو
شوب كەلدى . آندىرى اونی ايتىۋېتىشكە
تاسلا قاغىنىنى اويلاپ اوستىدىن بىر قى
ئۇق سورغ سوتۇرۇلغاندىكى بىلىندى .

واسىلو كىزىك واقراب ؛

— آندوروشكا ، بو مەن ... دىب
كىلىپ آكېسىنى قوچاغلىدى . آندىن قو
لېغىغا ؛ ئەۋولار تازىبو كەشكىرى كەلدى ...
آتلىق عىسكىرلەر قورا اېچىدە لىقىدە يورى -
دو . ئەگىزە كىلىپ قورادا ساپلا شولار
قالدى ... قاچ بو يەردىن ا منا مەدە تو
شوك بار ... مەن ھەمىشە موشو توشوك
دىن كىرەتدېم . بىراق واچىدە كومور تو
كوب ، توشوكنىڭ آخىزىنى كوموب ئەتە -
كەن اېكەن . مەن آران دېگەندە كىردىم ا
دېدى .

آندىرىنىڭ يورېغى اوتىاب كەتە -

تى .

— سەن بو يەرگە قاياقا بىن كىر -

دېدى ؟

— كومور تورىدىغان قورادىن

— ئوبلقتا بول يوقى ؟ ...

— مەن كىزىك ارقىلىق كىردىم . ئو -

نوك اېچى كەك . سەنەم پاتىسەن . بور ،
آندوروشكا ، كىتەبى ! بولەيسا ئەۋولار
تازىمو كوپوبوب كەتتى . ئوستاى آكام
ئولارسىنى ئولتۇرىدو دەيدو .

واسىلو كىزىك آندىرىنى توشوك طرفكە
تاشتى .

— چىق ، مەن كەينىڭدىن چىقى .

واسىلو كىزىك ئومىلەپ يوقورلىدى . پىتخا
كوتەلنىيىگە ھەم بوغان پەچلاردىكى ئۇچوب
قلاى دەپ تىزىغان ئوتلارغا يەنە بىر قاراپ
قۇيرىدە ، آندىن ئومو چىقىشقا باشلىدى .
واسىلو كىزىك بو چاغدا يوقورىغا چىقىپ ئونى
كۈتۈپ توراتتى . آندىرى قولىدىكى
مىلنەننى تەپكۈچىنى آستا احتىياتلىق بىلەن
چوشورۇپ واسىلو كىزىكقا سوندى . ئوزى
توشوككە پاتىمە قىلىپ يورۇپ ، قو -
پو اوب تورغان كومورلەرگە ايسىلىپ آران
دېگەندە يوقورىغا چىقتى .

واسىلو كىزىك ئونى آندىرىنى . آندىرى

پىزغان بىر كىلەك تاش كومورنى اېلىپ
توشوككە كەپلىدى . واسىلو كىزىك پوت قول
لىرى بىلەن آندىرىنىڭ توشۇشقا پارچىلىرى -
نى اشتىرىپ آكېسىغا ياردەملەشتى .
توشوكنى بىر مىنوت اېچىدە بەكىتپ
بولدى .

واسىلو كىزىك آندىرىنى ئوز يولى بىلەن

باشلاپ ماشدى پىتخا وينتەلەتسىگە پاتىمە
سام قانداق قىلارمەن ، دەپ نھايتى قاتتىق
ئەنسىز يىدى . ئو واسىلو كىزىك كەينىدىن
آستا آلغا قاراپ سىلچىشقا باشلىدى . ئەنە
شۇ چاغدىلا پىتخا اوزىدە چوڭ يىنىكلىك
سەزدى .

ئولار تاشقىرىغا چىققان چاغدا سىمەلداپ
اوششاق يامغور يىغىۋاتاتتى . كومور قو -
راسى زاۋودنىڭ يىنىدا ایدی . بو اېكەنكى
قورانى تاش بىلەن قوپۇرۇلغان تام اېرىپ
تورىدىغان .

بو قورانىڭ اېچىگە نومور بول كىر -
تىلگەن ایدی .

واسىلو كىزىك ، بىرى بارمىكەن دەپ قارىدى .

اوزاوتىدىن خېلى يىراقتا قاندا ۋە پويىزدا
يولى ۋە گىزال طرفىگە بۇرۇلدىغىن دۇخ -
موشقا كەلگەندە تۇختىدى ، قولىنى يۇرى .
كىگە قويۇپ ، ماغدۇرسىز خالدا آستە
اولتاردى . . .

- توختا ، رايىلوك ، مەن آرتۇق
يۈگرەلمەيمەن ! - دەپ واقردى آندى .
رى .

- ئاچايلىلا ، آندوروشكا ، قاچايلى ،
بۇمىسا قوشلاپ حاضر يىتىپ كېلىدۇ .
او بالا ھەر طرفىگە قىيۇپ - قوقۇپ

قاراب ، چىدامسىزلىق بىلەن تېپىرلاشقاندا
لىدى . اونۇڭ اوستى بېشى چىب - چوب
سو بولغان ، ازى قىرقلانغان ۋە سىرغىڭ

علامىتىدىن شومشەيگەن . پىتاقچا پىراب ،
سوغدا كۆكەر گەن يالاڭغىداق پوتلارنى
بىر - بىرىگە سورىدى شىپال (تۆمۈر يىلان)

قويۇلغان ياغاچلار) اوستىدە تۇردى .
اونۇڭغا آندىرى اوزاق اولتۇرۇپ
كەتكەندەك بىلىندى . شوڭلاشقاندا :

- امدى بولدى آندوروشكا يەنە بىر
آز يۈگرەيلى ! - دىدى .
ماغدۇرسىز پىتاقچا آستا بۇرۇلۇپ واسىپ

لوكنىڭ اوچ پوكولوب شومشەيگەن تۇرۇپ
غا باشدىن آياق قاراب چىقتى اونۇڭ يا .
لاڭغىداق پوتلارغا ، بىر يىغايىپ بېشى كەتكەن

شەپكىگە اوخشىغان بىر سىمىگە ۋە اوچى .
سېدىكى خوتۇنلار كىيىدىغان كۆپتىسىغا
كۆز يۇرتۇپ آندى ھەنەننى ئىشەپ

يۈرۈپ شو بالىغا بىر اوتوك بىلەن اوچىسىپ
غا تۈزەگرە كەپنە اىگىل اۋىپ بېرىشكە
ھېچ نارسە آسۇرالمىغانغىنى ، تۇرۇش

نىڭ ايت كۈنىدەك اوتۇۋانقىنىنى قاتتىق
اچىنىش ۋە اچچىق اوكىش بىلەن كۈشلىگە
آلدى . بۇ كۈرۈنۈش اونۇڭ كېكىتلىگىنى

سەنئەتدەك بىلدى .

خېلى كەتتى . بىر آردىن كىيىن قايتىپ
كىيىپ قوردا ھېچ كىمەنك يوقلىغىنى آكى
سىغا ايتتى .

- قورادا اوچ قاندا . بوش واگونلار
تۇرىدۇ . واگونلار آستىدىن ئىمىلىپ
اوتسەك بىزنى ھېچ كىم كۆرمەيدۇ .

ئەۋۋا قارقا طرفىكى دەروازا آلدىدى
مۇ ھېچ كىم يوق . دەروازىلارنى قولۇپ
لاب قوبۇپتۇ . بىز واگوننىڭ اوستىگە چىقىپ

دەروازىدىن آتېلىپ چۈشۈمىزدە ، آندى -
دىن كىتىۋىرىمىز ، - دىدى آندىرىنىڭ
قوللىغىغا .

اولار اېگىزدۈگەنلەرنى كۆرۈپ اوستىدە
بىن آستا چۈشتى ۋە اېگىش واگونلار
آرىسى بىلەن يۈگۈردى .

واسىلوك اويلىغان فلان تۇپ - تۇغ
رى چىقتى . آخىرقى ۋە گون دەروازىغا يىد -
قن تۇرغان ايكەن . اولار سالامون قىلىپ

پىسلىغان تۆمۈر قاپقىدىن آتېلىپ چۈشتىدە ،
آزىن پويىز دېۋانىڭ اوتتۇرسىغا چۈشۈپ
ۋىگرەپ جۈنەلدى .

واسىلوك قوللىرىنى قولتۇققا تىققان
خالدا ، بىر سەكەرىگەندە ايككى مېتىر يەرگە
چۈشۈپ آكىسىنىڭ آلدىدا خۇدى اوچار

قانداشك اوچماقتا ايرى . او آكى -
سېنى كىيىن قىلدىمىكىن دەپ پىت - پات
كەينىگە قاراپ قوبۇدۇ . آندىرى ئالدىنىڭ

بارىچە بۇگۈرەپ كەلمەكتە ، يامغۇر شا -
رىلداپ اولارنىڭ آلدى طرفىدىن قوبۇلا -
ماقتا ايدى . پاكالا تۇرغان ايفر ولوتلار
جېمى آسماننى قاپلىغان ايرى .

آندىرى مىلتىغىنى تاشلىمىدى . او تىد
خېچىلا قوتۇلۇپ كىتىشىگە ايشەنمەي ،
اگرە توتۇپ آلسا بەرى - بىر اولتۇرۇپ

تېلىدۇ ، اونۇڭدىن كۆرە اومرونىڭ ئەڭ
آدانقى مېنۇقلاردا ايككىسىنى بولسا ھوجاپ
لاب اولەرمەن ، دەپ اويلىغان ايدى .

« مەنا امدى بىر پارچە نائىم يوق ،
 اوزەمىڭمۇ قەيدىدە تورىشىنى بىلمەيمەن »
 دېگەن اويغا كەلدى .
 - امدوروشكا . . . دەپ واسىلوك
 اوتونىڭدا حالدا سوزوبقىنا وانىردى .
 اندىرى توردى . زاوود خىلى يىراق
 دا قويۇق تومان اچىلغان چو كۆپ قاغان
 ايدى . اوياقدىن گودوكنىڭ بىر توختىماي
 مو كوربتىلا آڭلىنىپ توريىدۇ .
 اندىرى اوزىنىڭ يوغان اولىك خىبر
 چىسىغا قولاق سىلىپ ، روھى كوتورۇل -
 گەن حالدا :
 - چىلىنىپ اوتىدۇ ! - دېدى ، اندىن
 يوگرىمەدىن اشتىك ائلاب ماڭدى .
 واسىلوك اونوك يىنىدا پات - پات اوياق

بويانقا قاراپ ، قورقۇلۇق بىلەن آستا قىت .
 راب يوگورەيدۇ .
 پتاخا ايگىز بىر دوڭدىن قودوقنىڭ قىر .
 شىدىكى اوزىڭە تونوش اوينى كوردى وہ
 اوزىنىڭ قوتولۇپ كەتكىنىڭە ئەنە شو چاغ .
 دىلا اشەندى . او اينىسىغا قاراپ :
 - واسىلوك ، اينم ا واي ، گودوك ! .
 واسكا توختىغىنا ا امدى اولار بىزگە بىر
 نىين . مەن سىنىڭ اوچون اولاردىن يەنە
 اوچ آلمەن ، دىدى . دە اندىن قوچاغ .
 لاب مەيدىسىڭە قىلدى .
 بەلكىم اولار كوز يىشى قىلغاندۇ ،
 شارىلداپ يىغىپ تورغان يامغوردا اولارغا
 كىمەلەر قارىدى دەيسەن .
 ن . اوستورويىسكى

شەھەرگە !

ت . قەرى

نېمىشكە جىم ياتمايسىلە ، باتور شەھىدلار ؟ . . .
 بوگون آڭلاندىمۇ ، جنوبنىڭ آھ - زارى ،
 زادى چوشومدىن چىقمايسىلە مرد يىگىتلەر ،
 بىرىپ يەندىمۇ ؟ نالىلەرنىڭ آوازي .

آنقان تاڭلار بىلەن قايناق جەڭلەر آلدىدا ،
 قوچاڭلىشىپ وەعدىلەر بەرگەن ايدىم .
 گەتمىدى ايسەدىن شو قەسەم يادىمدا ،
 مەنمۇ بو مكانغا چىچەك تەرگەن ايدىم .

امدى سىچ غىلت اچىدە اوخايماسەن ،
 كىچە سازەندىسى غىچەك تارتالمايدۇ .
 « ئەللە » ئەزكەن شوم بوشو ككە تىڭلىما . مەن ،
 « اوگەي آنا » مېنى پەپلەپ باقالمايدۇ .

باتور شەھىدلار اىزىڭلاردىن گول اوستورمەن ،
 قىر شىلا يىنىدا ئېكەنلەر اونەلمەيدۇ .

كورەشچاك آتيدىن توغولغان اوغول مەن ،
قوملوق بورانلار قىشمىدىن اوتدلمەيدو .

❖

بوگونمو باشدا واقىرغان ناخشام بلەن ،
كورەش ناخشامنى چك واقراپ ايتالايمەن .
اونوم بوغواماس آزادلەنك كويى بلەن ،
« غىجەك » حسرت آھاڭىنى باسالايمەن .

❖

مەيلى اوچىلا توزاقلار قورسا قورسون ،
چىتماس پوت ، آخر نىشانغا باريدو .
كورەشچاك شەيدلارنىڭ اينىسى تورسون ،
قەلەم اوينوتوپ ينە جواپ بىرىدو .

دلېر

كېيەر نياز

چاچرىغان قاندىن تارىخدا چىكىت ،
اوتەوشنى ئەسلە مردانە يىگىت . . .
يىشلەگەن ھەر تال كوكلەشكە حەلق ،
آسرانسا اگر تولۇمو ئەپلىك . . .
ياقمايدو فقط دلېرگە ئەڭايك ،
چونكى او ئەسلى ئەڭ فاكر تەپلىك . . .

اوخلاواتيدو دەمسەن دلېرنى ،
ئەركىن اېچلغان اوتكور كوزلرنى ،
اوخلاپ قالسا قان توكولگەن يەردە ،
لاي سولار آفار توكولگەن تەردە . . .

دلېر بىغىدا پوتولگەن تومار ،
قاندا يىزىلغان قونمىسون غوبار . (1)
ماھى كولگەندە ، توندە اولسون مار ، (2)
اولوم شونوڭغا كەم اگر بى عار .

1 - غبار : چالك - توزان

2 - مار : ايلان .

3 - بى عار : ناموسسىز ، اويانسىز .

قانلق داغ

1944 - يلى نوپابر آيدا باشلانغان مىلى آزادلىق انقلابىمىزنىڭ شانلىق غەلبەلىرى كۈن ساناب اوسوۋاتقان مىڭلىرىدە ۋەتەنمىز شەرقى تۈركىستاننىڭ بىتون جەيلرىدىكى خەلقىمىز انقلابىمىزنىڭ موافىقىيىتىمىزنى تۈرت كۈز بىلەن كۈتۈۋاتقان ايدى . ظلوم قويدا نىدا اىگراشقان خەلق قوملوق چولمىردەۋ- سسوزلوقدا چاڭقىغاندەك آزاد ۋەتەن كىنلىك كە تەشنى ايدى . شۇنىڭ اوچۇن ۋەتەنمىز - نىڭ ھەر - بىر بۇجە كەلرىدىكى خەلق اقا - لابىنىڭ ساداسى بىلەن تەۋرىنىش كەت - تى ...

جەمئىيىتىمىز 1945 . يلى ائسودا بولۇپ اۈنكەن توپلاڭدىن كېيىن خەلق استىراد جەيلرىنىڭ دەشتلىك اوچ ايلشدىن اور كەلگەن اقسو خەلقى اوز مەكانلىرىنى تاشلاپ چەققان ايدى . بو ۋەتەندا ۋەھشى خەلق احر بى قىسىملىرى اقسودىكى قاپلەلەي قالغان خوتون ، قىز ۋە قىزى بوۋايلارنى يىرتقۇچ - لارچە قاغا بويدى . بو جايدا خەلق ۋەھشىلەرنىڭ قىلىپ اۈتكەن قانلىق قاجىيەلەرى تارىخىمىزدا بوپولماس داغ بولۇپ قالدى .

بىز خەلق جالادلىرىنىڭ اقسو خەلقىغا قاغان يىرتقۇچلىغىدىن خەلق بىر فاكت بىد رىب اۈتتەمىز .

دۈشمەن چەيلەنلىرى داۋان توۋىڭگە يىد تەب كەلگەندە پىدائە يول بورۇپ ھەربىي قالغان 89 كىشىنى تۈنۈپ اۈلدى . تۈتقۇۋ لانىڭ ئوراشى بوۋايلار ، خاتون ، قىز ۋە كىچەك بالىلار ايدى .

خەلق چەيلەنلىرىنىڭ لەنجىڭى بىچارە تۈتقۇۋلارنى بىر جايدا توپلاشقا امر بەردى .

خەلق ھەربىلەرنىڭ غادەتدىن تاشقىرى قۈۋۋەتلىكى ۋە چەيلەندىكى جالادلىق كۈرۈش - شى تۈتقۇۋلارنىڭ دىللىدا نەھەتتى چوڭقۇر قاينى ۋە قورقۇنۇچ توغۇردى .

تۈتقۇۋلار چارچىغان ۋە خالسىزلانغان ، يۈزلەرى قانسۇ ۋە آپپاق تازارغان ، كىچەك بالىلارنىڭ كۈزلەرى گۈيا باعلانغان كىيەك كۈزىدەك مولدورلەپ تۈراتتى .

لەنجىڭ سوغاقى بىر آواز بىلەن :

- ھەممىسىنىڭ پۈت ، قوللىرىنى بىغلا .

دەپ تەمىر بەرگەن ايدى؛ تۈتقۇۋلار اربىيەدا قورقۇنۇش اۈستىگە . قورقۇنۇش ۋە اولوم ھىدى پوراشقا باشلىدى . كىچەك بالىلار قانلىقلارنىڭ قۇۋۋەتلىكى بىلەن سەككىشلەردىن ۋە قىلچ ، نەيزىلەرنى پاقىرتىپ اۈيىنىشلىرىدىن قورقۇشۇپ چەقراپ يىغلىش كەتتە - تى . بو ياش مەھسۇملارنىڭ تىترەۋاتقان ئاۋۇزى قۇۋۋەتلىرى ھەر قانداق باغرى تاش آدەم نىڭمۇ رەھمىسىنى كەلتۈردى . لەيكن بو بى رەھىم خەلق جالادلىرى ايك آۋال بو مەھسۇملارنىڭ پەك كىچىك تىگىنى مەھسۇملىدى . گۈبۈمچان اۈيىلەر پوراك ، بىغرى بوغان بالىلارنىڭ غادەتلىشىغا چەداشلىق بىد رەھمەتلى ھون گەردەك ايتىش بىغەۋەتتى . . . خوددى قۈۋۋىنى باغلىغاندەك 89 جاننى ارقان بىلەن باغلاپ بىر - بىرىگە چاندى . چەرك - قور بار بوپىغا تىزلاندۇرۇپ اۈتۈرۈۋەردى .

تۈتقۇۋلارنىڭ داد ، فەردىلەرى لەن موز داۋانىڭ موزلوق تاغلىرى ايرار ، يارتەپ تىدىدىكى سولار شاقراپ بوپىغا آھاڭىغا قۇشولار ايدى . . .

چەيلەنلىرى بولسا ، قەلبىشىغا فەخرلەپ ، خەنجەلەرنى غەلبەدىن سوغۇرۇپ ، لەنجىڭنىڭ تەمىرىنى كۈتەتتى .

ئۇنىڭ تەرىپى تورۇپ ، بوغۇزلاشقا
 ايشارەت قىلدى . جالادلارنىڭ بىرسى ايلك
 آووال چەتدە تەرغان بوواينىڭ آپپان ساقىد
 لىدىن توتوب ، اونى بوغۇزلايدى . او
 شەھادت اوقوب تورۇپ قىپ - تىزىل قانغا
 بووالدى . بووايدىن ايتىل چقان قىن بىلەن
 يوزى قزارغان خطاي جالاتى شەھنىڭ گەر
 دىسىگە بىرنى تىپىپ اونى يارغا ئرومو لىدى
 وەتتى . بو بىرنى قىرماننىڭ قىلىق فاجىعە
 سى بىر نەچچە تونقونلارنى هوشىدىن كەت
 كوزدى . بعضىلرى بو خىلدىكى ايفرغىز
 تى كورمەس اوچون دوم يىتىپ آلدى وە
 بعضىلرى يوزىنى قىلپىگە بوراب خىغا نا
 لە قاماقتا ايدى ... 5 مىنوت اوتەمەى 9
 كىشىنىڭ بىشى تىنىدىن جدا قىلدى . بو
 اىچىنىشلىق فاجىعەنى كورىوانقان خطاي آر
 سىدىكى اويغور چىرىكلىرىدىن چىداشلىق
 بىرەلمەى او كىسەپ بىغلاوانقانلرىمۇ بار اى
 دى . اولوم نوبىتىنى كوتوب تورغان بى

ئۇنىڭ تەرىپى تورۇپ ، بوغۇزلاشقا
 ايشارەت قىلدى . جالادلارنىڭ بىرسى ايلك
 آووال چەتدە تەرغان بوواينىڭ آپپان ساقىد
 لىدىن توتوب ، اونى بوغۇزلايدى . او
 شەھادت اوقوب تورۇپ قىپ - تىزىل قانغا
 بووالدى . بووايدىن ايتىل چقان قىن بىلەن
 يوزى قزارغان خطاي جالاتى شەھنىڭ گەر
 دىسىگە بىرنى تىپىپ اونى يارغا ئرومو لىدى
 وەتتى . بو بىرنى قىرماننىڭ قىلىق فاجىعە
 سى بىر نەچچە تونقونلارنى هوشىدىن كەت
 كوزدى . بعضىلرى بو خىلدىكى ايفرغىز
 تى كورمەس اوچون دوم يىتىپ آلدى وە
 بعضىلرى يوزىنى قىلپىگە بوراب خىغا نا
 لە قاماقتا ايدى ... 5 مىنوت اوتەمەى 9
 كىشىنىڭ بىشى تىنىدىن جدا قىلدى . بو
 اىچىنىشلىق فاجىعەنى كورىوانقان خطاي آر
 سىدىكى اويغور چىرىكلىرىدىن چىداشلىق
 بىرەلمەى او كىسەپ بىغلاوانقانلرىمۇ بار اى
 دى . اولوم نوبىتىنى كوتوب تورغان بى

« سەزگور »

ياشلىق

جرەئى

« ياشلىق آدمنىڭ زىلوا بىر چىغى ،
 توپىمۇ قىسقا اونىڭ عمرى بىراق ،
 بىر تىلسا كالىپندارنىڭ بىر وارىغى ،
 ياشلىق گولپىدىن توگولور بىرپوپورمانى » - (ل . م)

ياشلىق عمرنىڭ روشەن چىرىغى ،
 ئەر ككە تەلپونەر قايناق ، بەك قايناق .
 ياشلىق عمر ايقىمىنىڭ اور كەش اىرىغى ،
 او گولزار وەسلىگە تولپمۇ آمرانى .

ياشلىق عقنىڭ دانا يوربىگى ،
 اگر او علمدىن فىلسا ، تاماق .
 بو ھەر حىيات عمرىدە بىر كىلەر ،
 قىرىغاندا بار ، اونى آرمان قىلماق .

« ھاسسە ناما ... » دەپلا ساقالنى سىپاپ ؛
 آھ اورماقلىدىن اوزگە آمال قىلماق .

ياشلىق قەدرىن بايىگەن بېشىغا ،
 كىيىن يەيدۇ بوشايەندىن چوماق .
 ياشلىق اوگونوش ، كورەش مەنگىلى ،
 كورەشدىن بخت بولىدۇ پارلاق .
 تورموش دقتىنى ايلب قولغا ،
 كوروب بارچە ياش آلسونلەر ساباق .

مەلتىغەم

كوز نوروم ، عشقىم ، مدارىم شانو شوكتە مەلتىغەم ،
 يولداشوم ، آلتون بېشم بختىگە بركە مەلتىغەم .
 سەن مېنگەك مەنگىغان مەرد جەكچىنك چىن آمرىغى ،
 ياش بورەك يەك پارىسى سەن عشقى لذت مەلتىغەم .
 مەن اوچون همكارمو سەن ، دولپار موسەن ، گولپار موسەن ،
 تاغو - تاش چوللەردە همرا يارو - الفت مەلتىغەم .
 دەس ايليب آسسام سىنى تەن شادلىنىپ مەرورلىنار ،
 مەرى تاتلىق ، جانغا راحت ، تەنگە قوت مەلتىغەم .
 اوڭ مورەمدە يالتراپ تور ساڭ گوبا گوهر خىجىل ،
 گاڭ وجودىغا ياراشقان بدعى زىنەن مەلتىغەم .
 سەن بلەن يورسەم قاتار بوينو مفا اوق مارچن ايسب ،
 زوخلىنار يارىم كوروب بر ، گول قىافت مەلتىغەم .
 كوز سىلب ، ھەر يان بېقىپ تۇرسام ، حافىزە تەدە مەن
 ئەبەينىب تىترەرە تىبلەر ، سورى ھەبەت مەلتىغەم .
 سەن كورەش مەيدازىدا جەك سازىنك تەنبىر چىسى ،
 ا - لوپنوتوب دوشمەنلىنى سايراب كتەر مەلتىغەم .
 راس قزىق جەنگە قىاشماي بىس قلىب توپلەر بلەن ،
 اوق ايتىب اويناپ شاراقلايسەن عجايب مەلتىغەم .
 بىكەر ك اشلەيدۇ چاققان ئرغىتب تاشلاب مېشەك ،
 سوققو چوڭ تاشنى تېشار مەيداندا قودرت مەلتىغەم .
 چىن لرىك دەل توغرى كوزلەر وھشىلەر نار ماڭلىبىن ،
 ياۋغا « سوغا » يەتكوزوشدە زەربى دەشت مەلتىغەم .
 پەبىتى كەلگەندە ياۋوزلار اوستىگە بارسام بېسب ،
 ھەر ھجومنى ھەل قلىشدا جىددى غىرەت مەلتىغەم .
 كەلسە آلدەمىن چاپانلار « گاچ ا ... » ايتىب نەيزە بلەن ،
 باغرىنى مۇزەك بېرشدا جەزمى شىدت مەلتىغەم .
 كەلسە آرتەمدىن ، اوروب « قارس ا ... » بورنىغا پايىنكە بلەن ،
 قانچىتەب يەر چىشلىتىشە خوب محارت مەلتىغەم .

ياو ، مېنى اورماق اوچون سوزسا پلاكت قوللارمىن ،
زەربەسىگە نەق جواب بەرگۈچ حەقىقتە ملتىغىم .
قىسقىسى جەڭدە وطن آرسلاينىڭ سردارى سەن ،
سەن بەن زۇفر ماڭا يار ، فتح ، نصرت ملتىغىم .
مەن شوڭما باغرىم تېڭىب ، آسراب سىلايمەن جان قىقىب ،
باشدا بىز قىربان بېرىپ آغاشقا قەمەت ملتىغىم .
قانچە يىل آرمان قلىپ يەتدېم ساڭا آخىر بوگون ،
آرزىمەس قىلسام سېنى باشىمچە حرمت ملتىغىم .
بىدېشىرلەر قولدا مەيوس ئىدىڭ اوتكەن كىچە ،
ئەندى تابدېڭ ئەل اوچون اشلەشكە فرصت ملتىغىم .
تەرىفكە بتمەس سېنىڭ شوڭلاشقا مەن خوشتار ساڭا ،
آجرىماس سەندىن رەھىمى تاجو - دولت ملتىغىم .

محمد رحيم

شرى : شوقى تور كىستان انقلابچل ياشلار تشكىلاتى موكزى كومىتېتى .

ژورنالنىڭ مسئول محرىرى : س . خىق اللھىق ، ادبى محرىرى : ز . قادىرى
كاتىبى م . عثمان .

شرقى تور كىستان انقلابچل ياشلار تشكىلاتى موكزى كومىتېتى باسما خانەسى .

تراژى : 2000

شەرى : غولجا

